

”JOKAINEN POIKA ON OMANLAISENSA POIKA”

Päiväkodin sukupuolisensitiivisen poikien kanssa tehtävän työn kehittämishanke

LAHDEN AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaaliala
Sosionomi (YAMK)
Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen
Opinnäytetyö
Kevät 2011
Laura Heikkinen

Lahden ammattikorkeakoulu
Sosionomi YAMK

LAURA HEIKKINEN:

”JOKAINEN POIKA ON
OMANLAISENSA POIKA”

Päiväkodin sukupuolisensitiivisen poiki-
en kanssa tehtävän työn kehittämishanke

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen, 69 sivua, 5 liitesivua

Kevät 2011

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää päiväkodin sukupuolisensitiivistä poikien kanssa tehtävää työtä ja päivittää yksikkökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Hankkeen pyrkimyksenä oli tuoda esiin sukupuolisensitiivisen kasvatuksen teoriataustaa ja auttaa päiväkodin työntekijöitä tiedostamaan omia näkemyksiään ja toimintatapojaan. Tarkoituksena oli tuottaa päiväkodin henkilökunnalle uusia ideoita ja näkökulmia poikien huomioonottamiseksi ja toimintaan poikien kanssa sukupuolisensitiivisen kasvatuserityksen mukaisesti.

Hanke toteutettiin toimintatutkimuksena, jossa käytettiin laadullisia, määrällisiä ja toiminnallisia menetelmiä. Päiväkodin työntekijöiden sukupuolisensitiivisen työotteen kehittämiseksi hankkeessa tehtiin ensin selvitys siitä, miten päiväkodin työntekijät kuvaavat poikia päiväkodin arjessa. Lisäksi kartoitettiin millaista tietoa työntekijät kokevat tarvitsevänsä poikien kanssa toimimisessa ja millaisiksi työntekijät arvioivat omat valmiutensa poikien kanssa työskentelyssä. Työnkehittämissä pohdittiin keinoja poikien tarpeiden huomioimiseksi päiväkodissa ja käsiteltiin teoriaa sukupuolisensitiivisyydestä. Saatuja tuloksia työstettiin toiminnallisiin menetelmiin ja tiimit valitsivat kehittämistehtävät. Kehittämistehtävien ja hankkeen arviointi toteutettiin kyselynä.

Päiväkodin työntekijät kuvasivat poikia liikunnallisiksi ja heidän leikkejään toiminnallisiksi. Lisäksi pojat tarvitsevat työntekijöiden mukaan läheisyyttä. Perushoitotilanteissa ja aikuisen ohjaamalla tuokioilla poikien kuvattiin tarvitsevan aikuisen ohjausta. Työntekijät kokivat omat valmiutensa poikien kanssa työskentelyssä melko hyviksi. Saadut tulokset ja hankkeessa tuotettu materiaali liitettiin osaksi päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tuloksena ja loppuarvioinnin perusteella voidaan sanoa, että hankkeen kehittämisosuus vaikutti jonkin verran päiväkodin toimintatapoihin. Työntekijät kokivat saaneensa keinoja poikien huomioimiseksi. Toimintatutkimuksellinen ote oli onnistunut valinta kehittämistyötä ajatellen. Jatkossa kehittämisosuuksien on vastaavanlaisissa hankkeissa tarkoituksenmukaista olla riittävän laaja ja pitkäkestoinen, jotta päiväkodin käytäntöihin pystyttäisiin vaikuttamaan tuntuvasti.

Avainsanat: varhaiskasvatus, sukupuolisensitiivisyys, pojat

Lahti University of Applied Sciences
Master's degree in social services

LAURA HEIKKINEN:

“EVERY BOY IS UNIQUE BOY”
Kindergarten boys' gender-sensitive work
with Development

Master's Thesis in Protection of children's and youth's well-being, 69 pages, 5
appendices

Spring 2011

ABSTRACT

This research-development project was designed to develop the kindergarten boys with gender-sensitive work, and to upgrade a unit plan for early childhood education. The project aim was to highlight the gender-sensitive theoretical background and education to help workers to aware their own views and behavior. The purpose was to provide day care staff with new ideas and perspectives on boys' and take account of the functioning of boys with gender-sensitive educational thinking.

The project was carried out as action research, which used a qualitative, quantitative, and functional method. Kindergarten workers gender-sensitive work to develop an extract from the project was the first explanation of how the day care workers describing the everyday life of boys in kindergarten. It also charted what kind of information the employees feel a need for working with the boys and how does it work, estimated by their abilities to work with the boys. The development work of attending discussed methods to take into account the needs of boys in kindergarten and discussed the theory of gender-sensitivity. The results of elaborated functional methods and the teams chose the development tasks. Development tasks and project evaluation was carried out a survey.

Day care workers described the sporty boys and their functional sports. In addition, employees think that boys need for intimacy. Basic care situations and sessions guided by adult boys need adult guidance. Employees felt that their abilities working with the boys were pretty good. The results of the project and produced material was incorporated into kindergarten early childhood education plan.

By the research-development project and the end result of a detailed assessment can be said that the project's development accounted for somewhat affected nursery practices. The workers felt they had instruments to take regard boys' point of view. Action research was a successful choice. In the future, share a similar development projects appropriate to be wide enough and long lasting in order to be able to practice in the kindergarten have an appreciable effect.

Keywords: early childhood education, gender-sensitivity, boys

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
2	POJAT HYVINVOINNIN JA SUKUPUOLEN NÄKÖKULMASTA	4
2.1	Poikien hyvinvointi meillä ja maailmalla	4
2.2	Varhaiskasvatusikäiset pojat ja sukupuoli	5
3	SUKUPUOLISENSITIIVISYYS VARHAISKASVATUKSESSA	8
3.1	Sukupuolisensitiivinen pedagogiikka	9
3.2	Varhaiskasvatuksen sukupuolisensitiivisyyden tutkimusta Suomessa	10
3.3	Lastentarhanopettajat ja pojat	13
4	TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISHANKKEEN PERUSTELUT, TAVOITTEET JA ETENEMINEN	17
4.1	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen perustelut	17
4.2	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoitus ja tavoitteet	18
4.3	Tutkimuksellisen kehittämishankkeen eteneminen	19
5	TUTKIMUSMENETELMÄT HANKKEEN ERI VAIHEISSA	21
5.1	Toimintatutkimus tutkimusstrategisena menetelmänä	21
5.2	Informoitu kyselylomake	23
5.3	Työnkehittämisilta	24
5.4	Työyhteisölähtöinen arviointi	26
6	TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET	27
6.1	Määrällisen aineiston tulokset	27
6.1.1	Vastaajien taustatiedot	27
6.1.2	Pojat päiväkodin henkilöstön kuvaamana	27
6.1.3	Poikien toiminta päiväkodin arjessa	30
6.1.4	Poikien mahdolliset vaikeudet	33
6.1.5	Päiväkodin työntekijöiden sukupuolisensitiivisyyteen liittyvät asenteet ja valmiudet poikien kanssa työskentelyyn	34
6.1.6	Työkokemuksella ja työskentelynimikkeellä on merkitystä	38
6.2	Kehittämisosuuden tulokset	40
6.2.1	Työnkehittämisillan anti	40
6.2.2	Toimintatapojen muutokset ja hankkeen arviointi	42
7	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	45
7.1	Menetelmien haasteet	45

7.2	Eettisyys	47
7.3	Päiväkodin työntekijöille tärkeät kysymykset	48
7.3.1	Saavatko pojat käyttäytyä vapaammin kuin tytöt, onko pojilla erityisvapauksia?	48
7.3.2	Pystyvätkö naiset vastaamaan poikien tarpeisiin varhaiskasvatuksessa?	49
7.3.3	Poikien fyysisyys ja toiminnallisuus, levottomuuttako?	51
7.3.4	Poikien leikit ja kaverisuhteet	53
7.4	Onko pojilla enemmän vaikeuksia kuin tytöillä?	54
7.5	Sukupuolisensitiivisen työn kehittäminen	55
8	LOPUKSI	57
	LÄHTEET	60
	LIITTEET	
LIITE 1:	Lupa tutkimuksellisen kehittämishankkeen toteuttamiselle	
LIITE 2:	Ensimmäisen vaiheen kysely työntekijöille	
LIITE 3:	Työnkehittämisillassa tehty harjoitus	
LIITE 4:	Arviointivaiheen ensimmäinen kysely	
LIITE 5:	Arviointivaiheen toinen kysely	
LIITE 6:	Teoriaa päiväkodin työntekijöiden tarpeiden mukaisesti	

1 JOHDANTO

Pojat herättävät Rantasen (2010, 8-9) mukaan vahvoja tunteita kasvattajissa. Keskustelu ja huoli pojista ovat lisääntyneet, mutta huomion kiinnittyessä poikiin ja heidän ongelmiinsa kasvattajien oma osuus ja vaikutus usein ohitetaan. Rantanen väittääkin, että poikien ja kasvattajien välillä jää tapahtumatta jotakin olennaista niin, että kasvattajat eivät kohtaa poikia eivätkä kuule heitä. Poikien herättämät tunteet ja ajatukset voivat pelottaa työntekijöitä jolloin on helppoa vetäytyä pois aidosta vuorovaikutuksesta ja alkaa toimia kliinisesti toimintaa ohjaavien säädösten mukaan. Tällöin mm. vallankäyttö ja erilaiset lait määrittävät vuorovaikutusta. Usein poikien etua ja kuulemistä tärkeämpänä pidetään työntekijöiden etua ja työyhteisön asettamia ehtoja, mutta tässä tilanteessa pojille ei voida tarjota oikeudenmukaista kohtelua ja sellaista tukea, jota pojat tarvitsevat. Rantasen mielestä kasvattajien on lähdettävä työstämään omia vaikeuksiaan ja tunteitaan ja myöntävä oma inhimillisyytensä. Pojat tarvitsevat lähelleen aikuisen ihmisen ja kasvattajan, joka uskaltaa olla läsnä ja kohdata heidät tässä ja nyt, aidosti ja avoimesti.

Tutkijat ovat Pollackin (1999, 38–39) mukaan huomanneet, että poikavauvat ilmaisevat tunteitaan tyttövauvoja enemmän vastasyntyneinä ja monta kuukautta sen jälkeen. Mutta jo kouluun mennessä pojat ovat menettäneet tai haudanneet kykynsä tunteiden ilmaisuun. Mitä tällä välillä tapahtuu? Tutkimuksissa on havaittu kaksi tärkeää tekijää, jotka molemmat ovat yhteiskunnallisia käsityksiä ja asenteita poikia kohtaan. Ensimmäinen on se, että poikien käyttäytymistä vahvistetaan häpeällä. Heidät laitetaan häpeämään tunteitaan ja tuntemaan niistä syyllisyyttä. Toinen syy voi olla se, että yhteiskunta kiirehtii poikaa eroamaan tunnetasolla äidistään yleensä jo alle kuusivuotiaana. (emt. 1999, 38–39.)

Jo alle kouluikäisenä luodaan Hauglundin (2004, 5) mukaan pohja sekä sukupuoli-identiteetille että käsitykselle sukupuolirooleista. Suomessa kunnallisessa päivähoitossa oli vuoden 2009 lopussa noin 159683 0-6-vuotiasta lasta, mikä on 38,4 % vastaavan ikäisestä väestöstä (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2010). Vaikka perheiden merkitys on edelleenkin suuri tyttöjen oppiessa olemaan tyttöjä ja poikien poikia, Bredesen (2004, 12) tuo esille, että tässä kehitysprosessissa päi-

väkodilla ja koululla on nykyään suurempi vastuu kuin aikaisemmin, sillä lapset viettävät päiväkodissa, koulussa ja iltapäiväkerhoissa enemmän aikaa kuin aiemmin.

Varhaiskasvatuksen ensisijainen tavoite on määritelty Stakesin Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2005, 11, 15–16, 39) lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Varhaiskasvatus on pienten lasten eri elämänpiireissä tapahtuvaa kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on edistää lasten tasapainoista kasvua, kehitystä ja oppimista. Hyvällä hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuudella voidaan edistää lapsen myönteistä minäkäsitystä, lapsen ilmaisu- ja vuorovaikutustaitoja sekä ajattelun kehittymistä. Suomalaisessa varhaiskasvatuksessa lähtökohtana on tyttöjen ja poikien välinen tasa-arvoisuus. Opetushallituksen Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden 2010 (2010, 7) mukaan esiopetuksessa on huomioitava sukupuolten erityistarpeet.

Varhaiskasvatuksen henkilöstö muodostaa Peltosen, Hopearuoho-Saajalan ja Keskinen (1991, 1) mukaan tietoineen, taitoineen ja valmiuksineen huomattavan resurssin, jonka avulla on mahdollista tasapainottaa tyttöjen ja poikien erilaisiin kehitystarpeisiin vastaamista. Tämä kuitenkin edellyttää entistä syvempää kasvatustoiminnan perusteiden tiedostamista ja henkilökunnan tyttöihin ja poikiin kohdistamien käsitysten erittelyä. On todettu, että aikuiset suhtautuvat päiväkodissa tyttöihin ja poikiin eri tavalla: tyttöjä palkitaan riippuvuudesta ja poika omaaloitteisuudesta ja että kasvattajat käyttävät tunne-ilmailsultaan rikkaampaa kieltä puhuessaan tytöille kuin pojille (Huttunen 1992, 38; Pollack 1999, 69).

Tämän kehittämishankkeen myötä kehitetään päiväkodin sukupuolisensitiivistä poikien kanssa tehtävää työtä ja yksikkökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tavoitteena on ensin selvittää se miten päiväkodin työntekijät kuvaavat poikia päiväkodin arjessa, millaista tietoa työntekijät kokevat tarvitsevansa poikien kanssa toimimisessa ja millaisiksi he arvioivat omat valmiutensa poikien kanssa työskentelyssä. Tarkoituksena on tuoda saatujen tulosten myötä päiväkodin arkeen työntekijöille uusia ideoita ja näkökulmia poikien huomioonottamiseksi ja toimintaan poikien kanssa sukupuolisensitiivisen kasvatusajattelun mukaisesti. Hankkeen myötä työntekijöillä on mahdollisuuksia pohtia omia asenteitaan ja toiminta-

tapojaan ja yhteisen keskustelun kautta työyhteisö voi kehittää toimintaansa sukupuolisensitiivisen pedagogiikan mukaisesti.

Sukupuoliherkkä eli sukupuolisensitiivinen pedagogiikka tarkoittaa Reisbyn (1998, 15) mukaan sellaista pedagogista ajattelua ja käytäntöä, jossa otetaan huomioon paitsi se, että lapset ovat keskenään erilaisia myös se, että sukupuoli toimii erottavana tekijänä. Sukupuolisensitiivinen kasvattaja kykenee Juutilaisen (2005 29–31) mukaan tunnistamaan ja paikantamaan yhteiskunnassa ja etenkin kasvatustulosorganisaatioissa yksilöiden elämään vaikuttavia sukupuolistavia rakenteita ja prosesseja. Kasvattajan tulee tiedostaa ja ymmärtää, että maailma on monessa suhteessa erilainen naisille ja miehille.

Honkasalon, Nikusen & Honkatukian mukaan on sekä peruskoulussa että toisen ja kolmannen asteen koulutuksessa toteutettu 2000-luvulla projekteja ja hankkeita liittyen sukupuolisensitiivisyyteen ohjauksessa ja opetuksessa. Kauhajoen koulusurmien jälkeen on ehdotettu, että sukupuolisensitiivisyys pitäisi ottaa osaksi varhaiskasvatussuunnitelmia ja integroida osaksi lastentarhanopettajien koulutusta. Valtioneuvoston selonteossa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 36) esitetään niin ikään, että varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin tulisi sisällyttää tavoitteet sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja sukupuolistereotyyppien purkamiseksi seuraavan tarkistuksen yhteydessä. Lisäksi alalle opiskeleville ja alalla jo toimiville tulisi tarjota koulutusta sukupuolitietoisesta pedagogiikasta. Tästä näkökulmasta katsottuna tämä hanke on hyvinkin ajankohtainen ja jopa edellä aikaansa.

2 POJAT HYVINVOINNIN JA SUKUPUOLEN NÄKÖKULMASTA

Tässä kappaleessa kuvataan poikien hyvinvointia sekä kansallisesta että kansainvälisestä näkökulmasta. Lisäksi käsitellään varhaiskasvatusikäistä poikaa ja sukupuolen muodostumista.

2.1 Poikien hyvinvointi meillä ja maailmalla

Suomessa pojat ovat tänä päivänä tilastojen valossa, mediassa ja asenteissa esiintyneet häviäjinä ja mahdollisina syrjäytyjinä yhteiskunnasta. Poikien pahoinvointi näkyy alokkaiden kunnan laskuna ja painon nousuna (pojat kärsivät entistä useammin syömishäiriöistä), kiusaamisena, koulusta syrjäytymisenä, riippuvuuksina, tapaturmina, riskikäyttäytymisenä ja väkivaltaisina kuolemina. Nuoruudessa tyttöjen ja poikien terveyserot ovat samansuuntaiset kuin aikuisena: tytöt oireilevat enemmän mutta poikien kuolleisuus on suurempi. Erityyppiset ongelmat ilmentyvät jo varhain poikien elämäkulussa, kun varhaislapsuuden terveysongelmiin yhdistyvät varhaiset lastensuojelukokemukset sekä kouluiässä huono kouluviihtyvyys, koulutuksen keskeyttäminen ja korkea nuorisotyöttömyys. Kaksikolmasosaa kutsuntaiän syrjäytymisvaarassa olevista nuorista miehistä voitaisiin seuloa jo alle kouluikänsä riskitekijöillä. (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2008, 34, 35; Gissler, Puhakka, Vuori & Karvonen 2006, 36; Rimpelä 2010, 23; Rintanen 2000, 215; Uusitalo 2007, 19.)

Poikien kasvun haasteet nykyään eivät luonnollisestikaan ole vain suomalainen ilmiö. Esimerkiksi Yhdysvalloissa puhutaan poikien kriisistä, jolla tarkoitetaan mm. poikien lisääntyneitä itsemurhia, käyttäytymishäiriöitä ja nuorisoriikollisuutta. Toisaalta taas joidenkin tutkijoiden mukaan poikien kriisi on vahvasti liioiteltu käsite. Monet asiat saattavat selittää yhdysvaltalaisien poikien tilannetta, esimerkiksi yhteiskuntaluokka. Toisaalta on väitetty, että amerikkalaisista pojista vain tummaihoiset, latinalaisamerikkalaiset ja matalan toimeentulon kodeista tulevat voivat huonosti. Ajatellaan, että pojilla on yleisesti huonompi lukutaito, pojat tarvitsevat enemmän tukiovetusta ja että pojilla on enemmän kurinpidollisia ongelmia mutta näillä seikoilla ei kuitenkaan ole tekemistä rodun tai luokan kanssa. (ks: Mead 2006, 3; Kleinfield 2009, 31.)

Tyttöjen ja poikien hyvin – ja pahoinvoinnin tarkasteluissa nousee esiin välillä latautuneitakin kannanottoja. Kyse lienee lähinnä siitä perspektiivistä mistä asiaa halutaan tarkastella. Naisten tasa-arvon omaksuminen ja ajatus siitä, että naiset voisivat olla joillakin osa-alueilla jopa miehiä parempia, voi olla joillekin tahoille vaikeaa hyväksyä. Sen sijaan, että pojilla olisi enemmän vaikeuksia ja hyvinvoinnissa olisi tapahtunut radikaaleja muutoksia huonompaan, hyvä uutinen on Kleinfieldin mukaan se, että tytöillä menee entistä paremmin, mutta poikien kriisillä ei kuitenkaan tarkoiteta vain vaikeuksia koulussa. Yhdysvalloissa pojat ja nuoret miehet kärsivät käyttäytymisongelmista, itsemurhasta ja nuorisorikollisuuden mukanaan tuomista haitoista. Kleinfield painottaa kuitenkin, että myös tytöillä ja nuorilla naisilla on omat mielenterveyden riskinsä esimerkiksi syömishäiriöiden osalta ja että näitäkään ongelmia ei pidä jättää huomioimatta. Väittelyllä siitä, kummalla sukupuolella menee huonommin, ei saada mitään hyvää aikaan. Sen sijaan sekä tyttöjen että poikien tunnusomaisiin ongelmiin tulee kiinnittää huomiota. (ks: Mead 2006, 3; Kleinfield 2009, 31, 32.)

2.2 Varhaiskasvatusikäiset pojat ja sukupuoli

Sukupuoli on vain eräs ihmisen olemassaoloa määrittävä tekijä, mutta sellaisena erittäin merkittävä (Purjo 2010, 20). Syntymästä asti lapselle kerrotaan hänen olevan joko tyttö tai poika. Samalla välittyvät Cacciatoren (2007, 94, 150) mukaan asenteet, kun lapselle aletaan puhua tietyllä tavalla: tyttöä keuhetaan sieväksi ja poikaa reippaaksi. Jo kaksivuotias tietää sukupuolensa ja hän aloittaa koko elämän kestäväen pohdinnan siitä, mitä merkitsee olla tyttö tai poika. Sukupuolten kehityksessä ja ominaisuuksissa on eroja, mutta yksilöiden väliset erot ovat yleensä vielä suurempia. Huomattavaa on, että kummankin sukupuolen kaikki ominaisuudet ovat yhtä arvokkaita ja hyviä: esimerkiksi pojan toiminnallisuus, halu voittaa ja tytön suurempi tunnollisuus, empatiakyky ja halu miellyttää. Tytöt ja pojat siis ovat erilaisia ja kehittyvät sen vuoksi tietyllä tavalla (Bredesen 2004, 12).

Jo alle kouluikäiset rakentavat keskenään sukupuoliroolia, kun tytöt ja pojat ryhmissään kommentoivat sitä mikä on ”hienoa” tai ”tyhmää”. Pojat voivat korostaa rohkeutta, yltiöpäisyyttä, voitonhalua, väkivallan ihannointia ja riskin ottoa ”oikeana” pojille kuuluvana toimintana. Pieniä lapsia viehättävät usein sekä oman

että toisen sukupuolen tyypilliset ja äärimmäiset piirteet; poikia kiehtovat mm. hypermaskuliiniset sankarit. Miessukupuolihormoni testosteroni aiheuttaa joidenkin ominaisuuksien korostumista miehissä. Se vahvistaa mm. sekä fyysistä voimaa että johtaa tavoitehakuisuuteen ja saavutuskeskeiseen käyttäytymiseen. (Bredesen 2004, 30; Cacciatore 2007, 95, 97.) Pikkupojissa testosteronitasot ovat vielä matalia, mutta sen pitoisuudet vaihtelevat eri ikäkausina ja jopa vuorokauden aikoina (aamulla korkealla ja iltapäivällä matalalla) (Sinkkonen 2005, 31, 37).

Cacciatoren (2007, 100—102, 150) mukaan päiväkodin työntekijät eivät saa arvottaa poikien ja tyttöjen kiinnostuksen kohteita eri tavoin. Tasa-arvokasvatusta onkin toteutettava kokonaisvaltaisesti siten, että myös sukupuolten erilaisuutta arvostetaan. Pojille ominaisemmat riehakkaat, hierarkiaa korostavat ja ulospäin suuntautuvat leikit eivät saa leimautua levottomuudeksi ja yleiseksi kaaokseksi. Kasvattajien ei tule vahvistaa vanhoja, jo aikansa eläneitä uskomuksia poikien vastuuttomuudesta, itsehillinnän puutteesta, lapsellisuudesta tai väkivaltaisuudesta. Poikia tulee sen sijaan rohkaista näkemään itsensä hyvinä ja arvokkaina sellaisenaan eikä vain suoritusten ja tekojen kautta. On huomioitava että sekä tytöissä että pojissa, molemmissa, on niin feminiinisyyttä kuin maskuliinisuuttakin. Toisaalta on tiedostettava, että myös lapset keskinäisissä suhteissaan voivat olla julmia sukupuoltaan eritavalla esiin tuovaa lasta kohtaan. Lapset suosivat keskenään hyvinkin stereotyyppisiä sukupuolirooleja, joiden mukaan pojan on pelattava jalkapalloa ja tappeluleikkejä, muuten häntä pidetään tyttömäisenä ja kummallisena.

Alle kolmevuotiaat valitsevat mielellään sukupuolelleen tyypillisiä leluja. Lapset alkavat myös suosia samaa sukupuolta olevia leikkitovereita ja usein juuri pojat käyttäytyvät negatiivisesti eli ottavat lelun toisen kädestä tai vastustavat voimakkaasti lelusta luopumista. Neljän, viiden ikäisenä poika alkaa kokeilla kykyjään ja rohkeuttaan. Pojat ovat tällöin usein ritareita ja sankareita ja poika alkaa kokea olevansa miehen kaltainen sekä erittäin mahtava että hieno yksilö. Pojan kannalta on tärkeintä, että hän saa valita mieleisiään leluja ja leikkiä siten kuin häntä sattuu huvittamaan, sillä leikin on lähdeittä häneestä itsestään. Viisi—kuusi-vuotiaana sukupuolella alkaa olla vahvasti lapsen käyttäytymistä ohjaava merkitys ja kouluikänsä mennessä lapsen kaverisuhteet muodostuneet melkein kokonaan samaa sukupuolen kanssa. (Keskinen & Hopearuoho-Saajala 1994, 22; Sinkkonen 2005, 103–104; Cacciatore 2007, 152.)

Sinkkosen (2005, 211—212, 235) mukaan noin 4-vuotiaina pojat aloittavat kilpailun voimasta, mahdista ja suuruudesta. Usein tämä jatkuu myös aikuisuuteen saakka. Päiväkoti-ikäisenä pojan uhoaminen voi olla aikuisen mielestä liioiteltua, ja kaikille kehuskellaan milloin isän voimilla, milloin nopealla autolla tai omilla leluilla. Pojan itsehallinta kehittyy vähitellen eikä vielä viisivuotiaalta voi edellyttää kovin hyvää oikean ja väärän välisen eron ymmärrystä, sillä mielikuvitus ja satujen maailma voivat vielä viedä poikaa mukanaan.

Varhaiskasvatuksen työntekijät voivat ajatella, että järjestyksen ja turvallisuuden vuoksi rajummat fyysiset kontaktit poikien välillä pitää kieltää. Samalla hyväksytään ajatus siitä, että tällaiset poikien kinastelut ja nahistelut johtaisivat myöhemmin väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Poikien tulisi kuitenkin saada leikkiä pyssyleikkejä, sillä ne ovat roolileikkejä, joissa ketään ei oikeasti vahingoiteta. Samoin nahistelu- ja painileikit sekä niille varattu tila ovat pojille tärkeitä, sillä nahistelu on tervettä ja luontaista kasvavalle lapselle. Poikien nahistelu, töniminen ja fyysisen kontaktin ottaminen toisiinsa ovat kontaktin hakemista, motorisen energian purkamista ja oman ruumiin toiminnasta nauttimista. Ne ovat korvaavia keinoja hellyyden ja hoivan osoittamiseen, sillä pojilla ei välttämättä ole siihen vielä sanoja. Pojat luovat yhteenkuuluvuutta nahistelemalla ja onkin hyväksyttävä se, että poikien hyväntahtoisessa tönimisessä on yhtä paljon kiintymystä kuin esim. tyttöjen halailussa. (Gurian & Stevens 2005, 93—93; Sinkkonen 2005, 116—117.) Tässä yhteydessä on erotettava hyväntahtoinen leikkiminen kiusaamisesta ja toisten alistamisesta. Kasvattajien tulee olla tarkkana siinä, missä raja menee. Samalla poikien tunteita voidaan sanoittaa ja siten auttaa poikia oppimaan tunteiden ilmaisua sanallisesti.

3 SUKUPUOLISENSITIIVISYYS VARHAISKASVATUKSESSA

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa Syrjäläisen ja Kujalan mukaan (2010,31) sukupuolinäkökulman huomioonottamista kaikessa toiminnassa. Se on valmiutta

- tunnistaa naisten ja miesten, tyttöjen ja poikien, tarpeiden ja viestintätapojen erilaisuutta,
- havainnoida sukupuoli-identiteetin rakentumista,
- havaita, että lapset ovat tyttöjä ja poikia, joilla saattaa olla esimerkiksi erilaisissa valintatilanteissa perusteita, jotka eivät tule näkyviin, kun kasvattajat pyrkivät suhtautumaan sukupuolineutraalisti,
- reflektoida käsityksiä sukupuolesta ja mitä niistä seuraa työssä,
- havaita epätasa-arvoista kohtelua tai rakenteita. (Syrjäläinen & Kujala 2010, 13; Hynninen & Juutilainen 2006, 11.)

Kasvattaja voi toimia tasa-arvoisesti tiedostettuaan näiden taitojen merkityksen, sillä sukupuoli vaikuttaa kasvattajan käyttäytymiseen joka tapauksessa. Sukupuolen tietoisella huomioon ottamisella voidaan välttää sukupuoliin tiedostamatta suunnatut odotukset ja mielikuvat sekä niiden vaikutus opetus- ja kasvatustapahintaan sekä kasvatusyhteisön epävirallisempaankin vuorovaikutukseen. Sukupuolisensitiivisen opetuksen ja kasvatuksen lähtökohtana on tieto siitä, että sukupuoli on muutakin kuin biologiaa. Se on myös yhteiskunnallinen ja kulttuurinen rakenne, jota vasten jokainen tyttö ja poika kasvaessaan itseään peilaavat. (ks. Syrjäläinen & Kujala 2010, 13; Leinonen 2005, 104.)

Sosiaalisesta näkökulmasta sukupuolelle tyypillinen käyttäytyminen syntyy Sinkosen (2005, 99) mukaan siten, että lapsi poimii saamastaan informaatiosta valikoivasti sellaisia asioita, jotka ”tarttuvat” häneen ja tukevat hänen sukupuoltaan. Pienillä vihjeillä, palkitsemalla sukupuolelle tyypillistä käytöstä ja rankaisemalla epätyypillisestä käytöksestä kasvattajat siis ohjaavat lasta sukupuolistereotyyppisiin. Ahdistavat ja kapea-alaiset nais- ja mieskuvat rajoittavat lasten kasvua ja kehitystä, jolloin oman luonteen ja oman temperamentin työstämiselle ei jää enää tilaa (ks. Cacciatore 2007, 152).

Varhaiskasvatuksessa on yleisesti tunnettua, että pojat ja tytöt leikkiessään hakeutuvat etupäässä sellaisiin leikkeihin ja tehtäviin, jotka he tuntevat ennestään ja jotka he tietävät osaavansa. Päiväkodissa tämä tarkoittaa sitä, että tytöt tekevät ”tyttöjen juttuja” ja kaikkea ”naisellista” ja pojat tekevät ”poikien juttuja” ja käyttäytyvät ”miehekkäästi”. Tyttöjen ja poikien sekaryhmät pitävät yllä ja vahvistavat stereotyyppisiä sukupuolirooleja ja tästä seuraa, että kummatkaan eivät saa mahdollisuutta harjoitella uusilla alueilla voidakseen laajentaa minäkuvaansa. (Olafsdottir 1998, 51.) Sukupuolineutraalista puheesta huolimatta sukupuoliroolit vaikuttavat päiväkodissa. Se, kuinka paljon ne vaikuttavat, on Palatsin (2005, 73) mukaan täysin riippuvaista työntekijän persoonasta ja siitä, kuinka syvällisesti hän tiedostaa sukupuoliroolien olemassaolon ja siitä, miten rajoja rikkovasti tai perinteisesti hän haluaa lasta kasvattaa.

Suurin osa lasten ennakkoluuloista toista sukupuolta kohtaan on Olafsdottirin (1998, 61) mukaan peräisin aikuisilta. Päiväkodissa tehtävä sukupuolisensitiivinen työ olisikin aloitettava aikuisten omasta suhtautumisesta. Aikuiset eivät saa puhua negatiivisesti toisesta sukupuolesta tai sen edustajasta. Toisesta sukupuolesta täytyy sen sijaan puhua kunnioittavasti ja kehuja ja antaa samalla omalle ryhmälle positiivista palautetta. Työntekijältä edellytetäänkin henkilökohtaista kypsyyttä ja rohkeutta luoda edellytyksiä uudenlaisille ajatusmalleille ja toimintatavoille, jotta toiminnassa saataisiin aikaan halutunlaisia muutoksia. Oman työn arvioinnissa ja kehittämisessä on kyse ennen kaikkea omien pelkojen ja toiveiden kohtaamisesta. (Rantanen 2010, 69, 78.)

3.1 Sukupuolisensitiivinen pedagogiikka

Sukupuolisensitiivinen pedagogiikka tarkoittaa Reisbyn (1998, 15) mukaan sellaista pedagogista ajattelua ja käytäntöä, jossa otetaan huomioon paitsi se, että lapset ovat keskenään erilaisia myös se, että sukupuoli toimii erottavana tekijänä. Sukupuolisensitiivisessä ohjauksessa ja kasvatuksessa sukupuolistuneita käsityksiä ja uskomuksia pyritään purkamaan ja rakentamaan tilalle uusia merkityksiä. Kasvattajan tulee tiedostaa ja ymmärtää, että maailma on monessa suhteessa erilainen naisille ja miehille. Lisäksi kasvattajan tulee tiedostaa oman toimintansa sukupuolistavat käytännöt ja mallina oleminen sekä se, että käytännöt ovat opittu-

ja kulttuurisia toisintoja ja tämä vaatiikin omien asenteiden, arvojen ja normien rehellistä reflektointia. Sukupuolisensitiivinen ohjaus merkitsee myös sitä, että kasvattaja kykenee tunnistamaan ja paikantamaan yhteiskunnassa ja etenkin kasvatusorganisaatioissa yksilöiden elämään vaikuttavia sukupuolistavia rakenteita ja prosesseja ja on valmis kehittämään työmenetelmiään. (Juutilainen 2005, 29–31; Anttonen 2006; Ylitapio-Mäntylä 2009, 121—122.)

Sukupuolisensitiivistä pedagogiikkaa ei voi kuitenkaan täsmentää periaatteiksi tai tekniikoiksi, vaikka kasvattajien tuleekin tietoisesti pohtia sukupuolen mahdollisia vaikutuksia tyttöjen ja poikien sekä naisten ja miesten elämään. Kasvattajan on omien tietojensa ja kokemustensa pohjalta kriittisesti pohdittava lisäksi mm. seuraavia asioita suhteessa omaan käytäntöihinsä:

- omaa sukupuolitietoisuutta ja sukupuoli-identiteettiä sekä suhtautumista omaan ja toiseen sukupuoleen,
- omia käsityksiä (ja niihin sisältyviä ennakkoluuloja) tytöistä ja pojista ja tyttöihin ja poikiin kohdistuvista odotuksista,
- omia henkilökohtaisia suhteita niihin tyttöihin ja poikiin kenen kanssa toimii,
- kasvumahdollisuuksien ja tilan antamista tytöille ja pojille,
- normeja ja sääntöjä, jotka torjuvat väkivaltaista ja itsearvostusta uhkaavaa fyysistä ja psyykkistä ylivallan käyttöä ja
- miten tehdä näkyväksi usein itsestään selviltä tuntuvia sukupuolieroja, jotta eroihin liittyvään eriarvoisuuteen voitaisiin puuttua. (Reisby 1998, 29; Syrjäläinen & Kujala 2010, 31.)

3.2 Varhaiskasvatuksen sukupuolisensitiivisyyden tutkimusta Suomessa

1980-luvun lopulla tyttöjen ja poikien erilaisesta kasvattamisesta ja kehittymisestä käytiin Suomessa valtakunnallista keskustelua (Peltonen, Hopearuoho-Saajala & Keskinen 1991, 35). Samoihin aikoihin ympäri Suomea käynnistettiin erilaisia hankkeita teemaan liittyen. Turussa käynnistettiin Tytöt ja pojat päivähoitossa-projekti, Espoossa Espoon poika-projekti ja neljässä kajaanilaisessa päiväkodissa toteutettiin tasa-arvokasvatusprojektia.

Hankkeiden lähtökohtina olivat mm. huoli sekä yksilöllisestä huomioimisesta että lasten huomioimisesta tyttöinä ja poikina päivähoitopäivän aikana, henkilökunnan halu kehittää omaa työtään ja henkilökunnan huoli poikien viihtymisestä päiväkodissa. 4-6-vuotiaiden poikien koettiin tulevan vastentahtoisesti mukaan ohjattuihin toimintoihin ja mietittiin, eivätkö päivähoidon työntekijät pidä poikien tekemistä yhtä tärkeänä ja hyväksyttävänä kuin tyttöjen. Lapsia haluttiin rohkaista sekä leikkimään muitakin kuin ns. perinteisiä tyttöjen ja poikien leikkejä että kokeilemaan uudenlaisia rooleja leikeissä ja muissa toimissa. (Peltonen ym. 1991, 35, 170; Espoon kaupunki 1991, 4—5; Haataja 1992, 16.)

Hankkeita toteutettiin monin eri tavoin. Turussa lähtökohtina olivat kunkin päivähoitoyksikön omat kiinnostuksen kohteet ja resurssit eli kokeilu toteutettiin eri yksiköissä eri tavoin, Espoossa haluttiin koota tietoa ja kokemuksia poikien kehityksen tukemiseksi, kasvuedellytysten parantamiseksi ja päiväkotiviihtyvyyden lisäämiseksi. Kasvuedellytysten parantamisen tavoitteeseen kuului mm. vuorovaihtuksen kehittäminen kodin ja päiväkodin välillä niin, että kasvatusnäkemykset eivät olisi kovin suuressa ristiriidassa. Kajaanissa kokeilun aloittamisen yksi tärkeimmistä lähtökohdista oli selvittää, miten tasa-arvokasvatusta voidaan edistää päiväkodissa päivähoidon kasvatustavoitteiden mukaisesti. Kajaanin kokeilussa haluttiin oman toiminnan kautta konkretisoida tavoitelauseet käytännön päiväkotitoimintaan. (Peltonen ym. 1991, 37; Espoon kaupunki 1991, 6, 61; Haataja 1992, 16.)

Peltosen ym. (1991, 38) mukaan turkulaisen Tytöt ja pojat päivähoitossa -projektin tavoitteena oli auttaa henkilökuntaa oman työnsä kehittämisessä. Espoon poika-projektia oli päätetty toteuttaa järjestämällä henkilökunnalle koulutustilaisuuksia poikien kehityksestä, keräämällä kokemuksia ja tietoa pojilta itseltään kokeilemalla kerhotyypistä toimintaa päiväkodissa sekä keräämällä ja vaihtamalla ajatuksia ja kokemuksia henkilökunnan ja poikien vanhempien kanssa. Koska päivähoitolle asetetaan koko ajan uusia vaatimuksia, mutta resursseja ei kuitenkaan lisätä, Espoossa oli haluttu luoda toimintamalli, joka ei edellyttäisi päiväkodin henkilökunnalta liiemmin lisätyötä, mutta toisi käyttökelpoista tietoa poikien toiminnasta ja leikeistä. (Espoon kaupunki 1991, 8.)

Tytöt ja pojat päivähoitossa - ja Espoon poika-projekti olivat tuoneet moniin päiväkoteihin tullessaan kerhotyypistä toimintaa mutta kerhojen sisällöt ja muodot vaihtelivat (esimerkiksi teemakerhot joko aiheen tai sukupuolen mukaan) (ks. Peltonen ym. 1991, 127). Kajaanin kokeilussa keskeiseksi asiaksi oli noussut kokemus yhden sukupuolen ryhmissä toteutetusta kasvatuksesta. Toiminta oli Haatajan (1992, 39) mukaan eriytettyä hyvin pienen osan aikaa mutta kokemukset siitä olivat myönteisiä. Toimintaa eriytettäessä on tärkeintä toiminnan sisältö. Kajaanissa oli pyritty vahvistamaan tytöissä ja pojissa niitä puolia, jotka heillä ovat heikompiä. Tällaiseen antaa eriytetty toiminta hyvän mahdollisuuden, kun tytöt voivat ilman ulkoisia paineita harjoitella esimerkiksi jalkapallon käsittelyä ja pojat omassa ryhmässään esimerkiksi ompelua.

Poikien pyssyleikit oli myös sallittu ja päiväunikäytäntöihin tehty muutoksia. Yksi muutos oli koettu askartelujen järjestämisessä, kun jo aikaisemmin oli havaittu, etteivät pojat niinkään innostu perinteisestä päiväkotiaskartelusta. Nyt askarreltiin enemmän lasten ehdoilla, mm. siten, että eräässä päiväkodissa askartelu oli muutettu vapaaehtoiseksi ja lisäksi sisällössä oli tapahtunut muutos, kun enää ei käytetty valmismalleja vaan annettiin lapsille paljon materiaalia eteen ja he saivat tehdä siitä mitä halusivat. (Peltonen ym. 1991, 127, 129, 132–134.)

Turhista arjen käytännöistä luopumalla ja luottamalla lapsiin oli saatu toimintaan lämminhenkisyyttä tyypillisistä tilanahtauksista ja työvoimahankaluuksista huolimatta. Erään kokeilupäiväkodin johtaja oli kertonut, että kerhoryhmän pojat ovat olleet innokkaina mukana musiikkihetkillä ja he haluavat osallistua myös leikkeihin, joissa on tytön rooleja. Raportissa todettiin, että kun poika on saanut selkeän hyväksynnän omasta sukupuolestaan ja vahvistusta omana itsenään, hän uskaltaa kokeilla myös toisen roolin mukaisia leikkejä ja toimintoja. (Espoon kaupunki 1991, 10, 68.) Haatajan (1992, 36) mukaan myös Kajaanissa päiväkotikäytännöt olivat muuttuneet enemmän joustaviksi ja lasten tarpeita huomioivaksi.

Tärkeimpiä tuloksia kajaanilaisten päiväkotien hankkeessa Haatajan (1992, 36) mukaan olivat aikuisten oman suhtautumisen muuttuminen ja tietoisuuden kasvaminen. Asennetasolla tapahtuneita muutoksia oli kuvattu siten, että kokeilun myötä tytöt ja pojat tulevat huomioituksi eri tavalla; sukupuoliryhminä, joiden sisällä on myös eroavaisuuksia. Ennen kokeilua oli uskottu, että lasten sukupuolella ei

ole vaikutusta suhtautumiseen ja toimintaan ja tyttöjä ja poikia ajateltiin vain lapsina. Tasa-arvokasvatus todettiin kokonaisvaltaiseksi toiminnaksi, joka koskee kasvattajan toimintaa yleensä. Läpikäyty prosessi oli auttanut kajaanilaisia päivähoiton työntekijöitä näkemään ja tiedostamaan oman toimintansa perusteita.

Päiväkodeissa toteutettavaa kerho- ja pienryhmätoimintaa voitaneen pitää projektien myötä perusteltuna, koska voidaan olettaa, että - lasten viihtyminen päiväkodissa lisääntyy heidän saadessaan mahdollisuuden hakeutua itseään kiinnostavaan toimintaan. Lisäksi lasten keskinäiset suhteet ja ystävyysuhteet paranevat heidän saadessaan toimia pienissä ryhmissä, joihin hakeudutaan oman kiinnostuksen perusteella. Myös aikuisten viihtyminen ja motivaatio lisääntyvät, kun he voivat myös toteuttaa omien mieltymystensä ja taipumustensa mukaista toimintaa ja sitä kautta syventää tietojaan ja taitojaan. (ks. Espoon kaupunki 1991, 73.)

Naisasialiitto Unioni on Opetusministeriön tuella aloittanut syksyllä 2010 Tasa-arvokasvatuksen kehittäminen päiväkodissa -hankkeen. Hankkeen tavoitteena on tasa-arvoinen päiväkotitoiminta, joka tukee lasten kasvua ihmisten erilaisuutta kunnioittaviksi ja paremman itsetunnon omaaviksi yksilöiksi. Hankkeelle on tarkoituksena hakea jatkorahoitusta vuosille 2011–2013 Opetus- ja kulttuuriministeriön Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelmasta. (Naisasialiitto Unioni ry.)

Sukupuolisensitiivisyyttä päiväkotikontekstissa ei ole juurikaan 2000-luvulla tutkittu ja aikaisemmat aiheita koskevat tutkimukset ovat suurimmaksi osaksi 1990-luvulta. Nuorisotyön puolella on kuitenkin toteutettu poikiin liittyviä hankkeita, esimerkkinä Setlementtinuorten liitto ry:n valtakunnallinen Meikäpoika -projekti vuosina 2001–2003. (Setlementtinuorten liitto ry.) Holm & Laukkanen (2007) ovat toimittaneet Fredi – Pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet opetusmateriaalin, joka on niin ikään hyödynnettävissä etenkin nuorten parissa, mutta sovellettuna myös sekä lasten kanssa toimiessa että lasten ja nuorten kanssa työskentelevien aikuisten kouluttamisessa.

3.3 Lastentarhanopettajat ja pojat

Sukupuolisensitiivisyyttä päiväkodissa tutkittaessa tutkimus on keskittynyt enemmän lastentarhanopettajiin kuin koko päiväkodin henkilöstöön. On kuitenkin

tärkeää tutkia koko päiväkodin henkilöstöä erottamatta joukosta tiettyä ammattiryhmää, sillä päiväkodissa tehtävä työ on tiimityötä ja sen vuoksi jokaisen työntekijän työpanos on merkittävä.

Ala-Fossin ja Kivikankaan (1996, 31) tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa naislastentarhanopettajien tuntemuksia pojan sosiaalisen sukupuolen tukemisesta. Kaikki haastatellut lastentarhanopettajat olivat uransa jossakin vaiheessa joutuneet miettimään poikien asemaa päiväkodissa. Osalle haastateltavista ajatukset olivat heränneet ryhmän sukupuolirakenteen vuoksi, jolloin heillä oli ollut ryhmässä joko vähän tai paljon poikia. Jotkut haastateltavista olivat pohtineet sitä, pystyvätkö he tarpeeksi ymmärtämään poikia ja tarjoamaan pojille heidän tarvitsemaansa toimintaa. (Ala-Fossi & Kivikangas 1996, 31.)

Haastateltavat erosivat Ala-Fossin ja Kivikankaan (1996, 32) mukaan mm. siinä, miten he odottivat poikien käyttäytyvän. Haastateltavista ne, jotka eivät halunneet erotella lapsia sukupuolen mukaan, vaativat kaikilta lapsilta samanlaista käyttäytymistä. Osa haastateltavista oli taas myöntänyt sallivansa pojille enemmän erilaisia vapauksia kuin tytöille. Pojilta ei vaadittu samanlaista sievää käyttäytymistä kuin tytöiltä. Sekin seikka oli huomioitu, että kaikki pojat eivät ole samanlaisia vaan joukossa on niin rajuja kuin herkkiäkin yksilöitä. Mielenkiintoista on, että osa haastatelluista lastentarhanopettajista koki poikien ymmärtävän huumoria paremmin kuin tyttöjen ja että pojille annettiin mahdollisuus olla rajuja ja irrottelun kautta purkaa energiaa.

Palatsin (2005, 53) mukaan poikien kasvattaminen vaatii enemmän sallimista ja sietämistä. Palatsin tutkimuksessa naislastentarhanopettajat toteavat käyttäytyvänsä eri tavalla tyttöjä ja poikia kohtaan esimerkiksi pukemis- ja riisumistilanteissa, kun tyttöjä vaaditaan yrittämään itse ja poikia autetaan helpommin.

Ala-Fossi ja Kivikangas (1996, 32—33) toteavat, että poikien koetaan tarvitsevan erilaista toimintaa, mutta myös poikien motivointi pitää osata tehdä oikealla tavalla. Pojille ylivoimaisesti mieleisemmäksi toiminnaksi nostettiin liikunta. Pojille oli toivottu kaveriksi miestä, joka voisi toteuttaa liikunnassa sellaisia alueita, joihin naislastentarhanopettajien kyvyt eivät riitä. Haastatteluissa esille oli noussut myös pojille tärkeänä koettu jännitys ja seikkailu. Myös Palatsi (2005, 53) toteaa

omassa tutkimuksessaan, että poikien oletetaan olevan tyttöjä toiminnallisempia ja liikunnallisempia.

Osa Ala-Fossin ja Kivikankaan haastattelemista lastentarhanopettajista oli sitä mieltä, että pojat eivät joudu päiväkodissa tyttömäiseen toimintaan ja etteivät he tietoisesti antaneet mitään tehtäviä vain pojille. Poikien sosiaalisen sukupuolen tukemisessa tärkeimpänä tapana pidettiin sitä, että annetaan poikien olla poikia. Poikien kanssa tulee jutella miehen ja naisen rooleista ja poikien annetaan näyttää tunteensa ja heitä kehoitetaan itkemään paha tunteensa pois. Haastateltujen mukaan poikien toimintaa tulee ymmärtää ja olla siitä aidosti kiinnostunut. Haastateltavat olivat myöntäneet, että perinteisen sukupuoliroolin tukeminen on helpompaa kuin sellaisen sukupuoliroolin mikä poikkeaa ”normaalista”. (Ala-Fossi & Kivikangas 1996, 33–34.)

Ala-Fossin ja Kivikankaan (1996, 35—36) mukaan haastateltavat olivat myöntäneet, että naisena on vaikeampi ymmärtää poikien ajatusmaailmaa. Nainen kuitenkin pystyy halutessaan ymmärtämään poikia ja tarjoamaan pojille sopivaa toimintaa, tärkeää on lapsen kuunteleminen ja tarpeisiin vastaaminen. Tytöille on koettu olevan helpompi järjestää toimintaa kuin pojille ja että naisena on tehtävä enemmän töitä sen eteen, että ymmärtäisi poikien ajatukset ja käyttäytymistavat. Kaikki haastateltavat olivat todenneet, että miehiä tarvittaisiin päiväkodissa, mutta ei pelkästään vain poikien vaan myös tyttöjen vuoksi. Naisilta koettiin puuttuvan sitä ronskiutta mitä miehillä on ja jota pojat kaipaavat.

Palatsi (2005, 71–72) havaitsi tutkimuksessaan, että usein lastentarhanopettajat haastattelun alussa korostivat sukupuolineutraaliutta, mutta puheen jatkuessa kävikin ilmi, että lapsia kuitenkin kasvatetaan perinteisten sukupuoliroolien mukaan. Vapaissa tilanteissa ja feminiinisiksi luokitelluissa toiminnoissa kuten pukemisessa ja näppäryydessä poika saa kiitosta tyttöjä enemmän. Tällöin poika yllättääkin taidoillaan, jotka oletetaan tyttöjen hallitsevan automaattisesti. Poikien ei koeta ottavan toisia ihmisiä huomioon ja yhdeksi syyksi Palatsi (2005, 71-72) ehdottaa, että pojilla olisi vaikeuksia arvioida non-verbaalisia viestejä ja sitä kautta hankaluutta toisen tunteisiin vastaamisessa.

Palatsi (2005, 73) esittää, että stereotyyppisesti ajateltuna tyttö on kiltti mutta toisaalta näkymätön ja kiero ja poika puolestaan huomionkeskipiste mutta myös itsekäs ja vastuuntunnoton. Olisikin aiheellista miettiä, miten tällaiset ennakkokäsitykset vaikuttavat kasvattajan toimintaan. Lisäksi kasvattajan omat mielenkiinnon kohteet vaikuttavat siihen, miten hän haluaa lasta kasvattaa.

Löydetyt suomalaiset varhaiskasvatuksen sukupuolisensitiivisyyttä koskevat tutkimukset ovat 1980- ja 1990-luvun taitteesta yhtä lukuun ottamatta. Päiväkodin henkilöstöstä tutkimuksissa oli eniten käsitelty lastentarhanopettajien ammattiryhmää. Aiheen ajankohtaisuuden vuoksi uusia sukupuolisensitiivisyyttä koskevia tutkimuksia kaivataan ja nimenomaan koko päiväkodin henkilöstöä ja toimintaa koskien.

4 TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISHANKKEEN PERUSTELUT, TAVOITTEET JA ETENEMINEN

4.1 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen perustelut

Aikaisempiin tutkimuksiin viitaten voidaan todeta, että varhaiskasvatuksen työntekijöiden asenteilla on suuri merkitys sukupuolisensitiivisyyden toteutumisessa ja tyttöjen ja poikien erilaisuuden huomioonottamisessa varhaiskasvatuksen arjessa. Keskinen ja Hopearuoho-Saajalan (1994, 3) mukaan kasvatustavoilla ja -asenteilla saatetaan rajoittaa lapsen kehittymistä. Jotta kasvattajat voisivat tulla enemmän tietoisiksi kasvatustavoista niin tyttöjen kuin poikienkin kohdalla, täytyy puhua tyttöjen ja poikien kehityksellisistä eroista. Huomion kiinnittäminen sukupuolten välisiin kehityksellisiin eroihin on tärkeää senkin vuoksi, että voidaan arvioida, onko tytöllä ja pojalla yhtä hyvät kehittymisen, kasvamisen ja toiminnan mahdollisuudet. (emt. 1994, 3.)

Varhaiskasvatusta pidetään Sosiaali- ja terveysministeriön (2010, 115) mukaan tasa-arvon edistämisen kannalta avainasemassa olevana instituutiona. Vähintään esiopetuksesta alkaen olisi pyrittävä rohkaisemaan sukupuolten tasa-arvoa edistäviä toimenpiteitä ja asenteita. Tasa-arvon edistäminen päivähoitossa, varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa on ollut hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa mukana. Tavoitteena on ollut kasvatuksen ja koulutuksen kehittäminen siten, että se huomioisi entistä tarkemmin tyttöjen ja poikien väliset kehitykselliset erot ja niihin liittyvät erilaiset tarpeet, jotta varhaiskasvatus ja esiopetus tukisivat tasa-arvoisuuteen kasvamista. Aktiivista sukupuolten välisen tasa-arvon edistämistä koskevia tavoitteita ei kuitenkaan ole esiintynyt esimerkiksi valtioneuvoston päättämässä perusopetuksen valtakunnallisissa tavoitteissa ja tuntijaossa tai Opetushallituksen esi- ja perusopetuksen sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteissa. Tullevaisuudessa tulisi ottaa varhaiskasvatuksessa käyttöön sukupuolitietoisuuteen perustuvat kasvatus- ja opetussuunnitelmat ja opetusmenetelmät. Näin vähennettäisiin tyttöjä ja poikia koskevaa stereotyyppistä ajattelua. (emt. 2010, 115.)

Bredesenin (2004, 9, 72–73) mukaan suurin osa Pohjoismaissa tehdyistä sukupuoleen liittyvistä tutkimuksista ja koulujen sukupuolikasvatukseen liittyvistä hankkeista on koskenut tyttöjä ja poikatutkimus on unohdettu lähes kokonaan. Tämän

vuoksi kasvattajilla voi olla puutteita tiedoissa, jotka koskevat varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvia poikia. Yksi varhaiskasvatuksen haasteista on siinä, minkälaisen kuvan se antaa sukupuolista lapsille. Varhaiskasvatuksessa tulisi aktiivisesti pyrkiä murtamaan perinteisiä sukupuolimalleja ja rakentaa tasa-arvoa sukupuolten välille sen sijaan, että aikuiset esimerkiksi tuottaisivat sukupuolistavaa leikkikulttuuria. Päiväkotien lapsiryhmissä saatetaan vahvistaa ja pitää yllä stereotyyppisiä sukupuolten toimintatapoja eikä tytöille ja pojille välttämättä anneta mahdollisuutta tehdä asioita toisin. Tällöin tytöt eivät tartu poikien eivätkä pojat tyttöjen tehtäviin. (Olafsdottir 1998, 51; Ylitapio-Mäntylä 2009, 102.)

Poika tarvitsee keinoja, joilla hänen hyvinvointinsa voisi lisääntyä ja elämänhallintansa parantua mutta suomalaisessa kulttuurissa pojilla on ollut vähemmän hyväksytyjä tapoja olla poika kuin tytöllä olla tyttö. Kulttuurissamme on toisaalta pojille asetettu suurempia haasteita ja odotuksia kuin tytöille, mutta toisaalta pojille annetaan tiukemmat käyttäytymisen raamit kuin tytöille. Jokainen poika ansaitsee ikänsä ja yksilöllisyytensä ymmärtämistä, itsetunnon tukea, rohkaisua ja kannustusta sekä luotettavat aikuiset ympärilleen. Jokainen poika on oma ainutlaatuinen itsensä ja hän tarvitsee kokemuksen siitä, että toinen ihminen, tässä tapauksessa varhaiskasvatuksen työntekijä, pystyy vastaanottamaan hänet minkälaisena tahansa. (Sinkkonen 1990, 15–16; Keskinen & Hopearuoho-Saajala 1994, 7; Cacciatore & Koiso-Kanttila 2008, 13, 14; Rantanen 2010, 79.)

4.2 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tarkoitus ja tavoitteet

Tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen tuloksena päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa kehitetään yhdessä päiväkodin henkilöstön kanssa sukupuolisenä tunnistamisen liittyviä periaatteita hyödyntäen. Kehitystyössä huomioidaan aihepiiriin liittyvät aiemmat tutkimustulokset sekä tämän kehittämishankkeen tulokset. Varhaiskasvatussuunnitelman kehittäminen etenee em. tulosten yhteisen käsittelyn ja tästä seuraavan ideoinnin pohjalta. Hankkeessa tuotettavat materiaalit liitetään osaksi päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Hankkeen tarkoituksena on kehittää päiväkodin sukupuolensensitiivistä poikien kanssa tehtävää työtä ja päivittää yksikkökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Hankkeen myötä työntekijöillä on mahdollisuuksia pohtia omaa suhtautumistaan

ja toimintatapojaan. Yhteisen keskustelun ja valitsemiensa kehittämistehtävien myötä työyhteisössä kehitetään toimintaa sukupuolisensitiivisen pedagogiikan mukaisesti.

Hankkeen pyrkimyksenä on tuoda esiin sukupuolisensitiivisen kasvatuksen teoriataustaa ja auttaa päiväkodin työntekijöitä tiedostamaan omia asenteitaan ja ennakkoluulojaan sukupuolia kohtaan. Tavoitteena on tuottaa päiväkodin henkilökunnalle uusia toimintatapoja ja näkökulmia päiväkodin arkeen poikien huomiointamiseksi ja toimintaan poikien kanssa sukupuolisensitiivisen kasvatusajattelun mukaisesti päiväkodin arkeen soveltaen.

Päiväkodin työntekijöiden sukupuolisensitiivisen työotteen kehittämiseksi hankkeessa tehdään ensin selvitystä siitä, miten päiväkodin työntekijät kuvaavat poikia päiväkodin arjessa. Lisäksi kartoitetaan millaista tietoa työntekijät kokevat tarvitsevansa poikien kanssa toimimisessa ja millaisiksi työntekijät arvioivat omat valmiutensa poikien kanssa työskentelyssä.

4.3 Tutkimuksellisen kehittämishankkeen eteneminen

Hankkeen ensimmäinen vaihe (kuvio 1) sisälsi päiväkodin työntekijöille tehdyn informoidun kyselyn, jossa selvitettiin sitä, miten päiväkodin työntekijät kuvaavat poikia päiväkodin arjessa. Lisäksi kartoitettiin millaista tietoa työntekijät kokevat tarvitsevansa poikien kasvun ja kehityksen tukemiseksi ja millaisiksi työntekijät kokevat oman valmiutensa poikien kanssa toimimisessa.

Kyselyn perusteella valittiin kaksi aihetta, jotka muodostivat rungon päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman kehittämiseksi sukupuolisensitiivisestä näkökulmasta. Aiheet, poikien itsetunnon tukeminen ja oppimisen tukeminen, valittiin sillä perusteella, että niistä päiväkodin työntekijät kokivat tarvitsevansa eniten lisää tietoa. Aiheista työstettiin päiväkodin käyttöön sekä teoriaa että käytännön vinkkejä sisältävä aineisto, joka on osa päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelmaa.

Seuraavassa vaiheessa edellä mainittu aineisto (sekä kyselyn tulokset että teoria) käsiteltiin työnkehittämisillassa yhdessä päiväkodin työntekijöiden kanssa. Teo-

riaosuuden ja kyselyn keskeisten tulosten läpikäymisen lisäksi päiväkodin työntekijät pohtivat käsityksiään pojista harjoituksen (liite 3) kautta. Tämän jälkeen tiimit (= jokaisen lapsiryhmän omat aikuiset, päiväkodissa on yhteensä 6 tiimiä) saivat valita poikien kanssa toimimiseen liittyen yhden kehittämistehtävän, jota he työstävät n. neljän kuukauden ajan.

Toiseksi viimeisessä vaiheessa työntekijät arvioivat hankkeen ja valitsemansa kehittämistehtävän vaikutuksia arjen työhön. Kysely toteutettiin informoituna kyselynä, johon vastattiin tiimeittäin.

Viimeinen vaihe on loppuraportin eli opinnäyteyön valmistuminen. Kehittämiss-hankkeen eri vaiheiden materiaaleista on kerätty päiväkodille materiaalikansio, joka on jatkossa kaikkien yhteisessä käytössä.

KUVIO 1. Tutkimuksellisen kehittämishankkeen vaiheet.

5 TUTKIMUSMENETELMÄT HANKKEEN ERI VAIHEISSA

5.1 Toimintatutkimus tutkimusstrategisena menetelmänä

Kun tutkimuksella perinteisesti selvitetään, kuinka asiat ovat ja luodaan havaintojen pohjalta teoreettista tietoa, toimintatutkimus tavoittelee Heikkisen mukaan käytännön hyötyä (muillekin kuin tutkijalle itselleen) ja käyttökelpoista tietoa. Tämä kehittämishanke saattaa paljastaa työyhteisössä esimerkiksi sukupuoliin kohdistuvia tiedostamattomia toimintatapoja tai sosiaalisia rakenteita, perinteitä tai vallankäyttöä. Pienimuotoisimmillaan toimintatutkimus onkin juuri oman työn kehittämistä ja tässä hankkeessa koko sen päiväkodin työntekijöiden työn kehittämistä, jonka jäsen hankkeen toimintatutkijakin on. Toimintatutkimus eroaa muusta työn kehittämisestä siinä, että sen tavoitteena on tuottaa uutta tietoa ja saattaa se julkisesti arvioitavaksi. (Heikkinen 2007, 17, 19, 28, 30.)

Heikkisen ja Jyrkämän (1999, 55) mukaan tutkimushankkeeseen voi liittyä toimintatutkimuksen piirteitä, vaikka se ei olisikaan puhtaasti toimintatutkimus. Mikä tahansa ihmisen sosiaaliseen toimintaan kohdistuva tutkimus voidaan laajasti ajateltuna ymmärtää toimintatutkimukseksi, jos se käy dialogia kohdeyhteisönsä kanssa ja vaikuttaa sen toimintaan. Toimintatutkimus onkin yleisnimitys sellaisille lähestymistavoille, joissa tutkimuskohteeseen pyritään tavalla tai toisella vaikuttamaan ja tekemään tutkimuksellisin keinoin käytäntöön kohdistuva interventio (Eskola & Suoranta 2005, 126).

Eskolan ja Suorannan (2005, 127) mukaan toimintatutkimus voidaan määritellä lähestymistavaksi, jossa tutkija osallistumalla tutkittavan yhteisön toimintaan pyrkii ratkaisemaan jonkin tietyn ongelman yhdessä yhteisön jäsenten kanssa. Tässä hankkeessa ideana on ottaa päiväkodin henkilökunta mukaan kehittämishankkeeseen täysivaltaisina jäseninä niiltä osin kuin se hankkeen toteutuksen kannalta on mahdollista (esimerkiksi tulosten analysointi, teorian kokoaminen jne. kuuluvat tutkijan rooliin). Toimintatutkimus voidaan myös nähdä keinona, jonka avulla osallistujat saadaan sitoutumaan johonkin tiettyyn uudistukseen. Toimintatutkimusta pidetään parhaimmillaan oppimisen kannalta kokemuksellisenä ja reflektiivana prosessina, joka tähtää asioiden muuttamiseen ja kehittämiseen entistä paremmiksi. Hyvin onnistuessaan toimintatutkimus, ja tässä päiväkodin varhais-

kasvatussuunnitelman työstäminen, on osallistujien yhteinen oppimisprosessi. Olisi kuitenkin virhe luulla, että toiminnan kehittäminen päättyisi joskus, sen sijaan kyseessä on jatkuva prosessi. (Aaltola & Syrjälä 1999, 15; Kiviniemi 1999, 64.)

Heikkisen ja Jyrkämän (1999, 36) ajatus siitä, että toimintatutkimuksen keskeinen piirre on pyrkimys reflektiiviseen ajatteluun ja sen avulla toiminnan kehittämiseen, on toimiva myös tämän hankkeen kohdalla. Reflektoidessaan ihminen tarkastelee omaa toimijuuttaan, omia ajatussisältöjään ja kokemuksiaan. Ihminen näkee silloin oman toimintansa ja ajattelunsa uudesta näkökulmasta ja silloin hän voi pyrkiä ymmärtämään miksi ajattelee niin kuin ajattelee ja miksi toimii, kuten toimii. Tämän hankkeen lopputuloksen kannalta on oleellista, miten työntekijät alkavat reflektoida omaa toimintaansa, omia arvojaan ja normejaan suhteessa kahden sukupuoleen, mieheen ja naiseen, tyttöön ja poikaan. Muutos ja kehittyminen voivat tapahtua vain refleктоivan työotteen kautta, mutta toisaalta tämä edellyttää yksittäiseltä työntekijältä valmiuksia omien arvojensa ja työkäytäntöjen rehelliseen pohdintaan. Kun työyhteisön käytänteitä ja ajattelutapoja tarkastellaan uudessa valossa, voidaan omaksua uusi tapa ajatella, keskustella ja kehittää toimintaa (Heikkinen 2007, 34).

Tutkijan hyveinä on Heikkisen (2007, 19–20) mukaan perinteisesti pidetty ulkopuolisuutta ja objektiivisuutta mutta toimintatutkijan rooli on olla aktiivinen toimija. Toimintatutkijan tehtävä tässä kehittämishankkeessa on pyrkiä valamaan uskoa työntekijöiden omiin kykyihin ja toimintamahdollisuuksiin. Tehtävänä on olla käynnistämässä ja tukemassa muutosta kohti työntekijöiden sukupuolisensitiivistä työskentelyotetta ja rohkaista työntekijöitä refleктоimaan työtään ja sitä kautta kehittämään työskentelyä poikien kanssa sukupuolisensitiivisen ajattelun mukaisesti.

Toimintatutkimuksessa voidaan Heikkisen (2007, 37) mukaan käyttää myös määrällisiä tiedonhankintamenetelmiä ja tässäkin kehittämishankkeessa käytetään määrällistä menetelmää kyselylomakkeen muodossa hankkeen ensimmäisessä vaiheessa. Toisaalta toimintatutkimus ei edes ole varsinaisesti tutkimusmenetelmä, vaan lähestymistapa tai asenne, jossa tutkimus kytketään toiminnan kehittämiseen.

5.2 Informoitu kyselylomake

Aineistonkeruumenetelmänä kehittämishankkeen ensimmäisessä vaiheessa käytettiin informoitua kyselylomaketta. Samoin arviointivaiheen palautelomakkeet jaettiin tiimeille henkilökohtaisesti ohjeiden kera. Informoitu kysely tarkoittaa sitä, että tutkija jakaa lomakkeet henkilökohtaisesti vastaajille, tässä tapauksessa päiväkodin työntekijöille. Samalla kerrotaan tutkimuksen ja kyselyn tarkoituksesta. Lomakkeisiin liitetään myös kirjelmä, jossa edelleen kerrotaan kehittämishankkeen taustoista ja annetaan ohjeita kyselyyn vastaamiseksi. Vastaajat, päiväkodin työntekijät, ovat saaneet täyttää lomakkeet itselleen sopivana ajankohtana ja he ovat palauttaneet lomakkeensa ko. tarkoitusta varten järjestettyyn palautuslaatikkoon. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara (2000, 125.)

Alkulan, Pöntisen ja Ylöstalon (1999, 130) mukaan kyselylomake ei ole sattumanvarainen kysymyskokoelma vaan harkittu ja jäsenelty kokonaisuus. Päiväkodin työntekijöille jaetussa kyselylomakkeessa esitettiin väittämiä, joiden paikkaansa pitävyyttä omalla kohdallaan vastaajat arvioivat Likert -asteikolla (1-4). Likert -asteikkoa käytetään Metsämuurosen (2006, 53) mukaan erityisesti asenne-, motivaatio- yms. mittareissa, joissa koehenkilö itse arvioi käsitystään väitteen tai kysymyksen sisällöstä.

Normaalisti käytettävä skaala on Metsämuurosen (2006, 53) esittämä erittäin voimakkaasti eri mieltä – erittäin voimakkaasti samaa mieltä; näin myös tässä tapauksessa. Vastaajan ollessa täysin eri mieltä esitetystä väittämästä, hän valitsee numeron yksi ja ollessaan väittämästä täysin samaa mieltä hän valitsee numeron neljä. Lomakkeesta on jätetty tarkoituksella pois vaihtoehto ”en osaa sanoa”, koska näin saadaan mielipide jokaiseen kohtaan. (ks. Tirronen 2009, 43.) Lisäksi lomakkeessa on tilaa avoimille vastauksille ja vastaajien omille kommenteille. Hankkeessa käytetty kyselylomake on esitettävä kahdeksalla toisten päiväkotien työntekijällä ja esitettävien jälkeen kyselylomakkeeseen on tehty tarvittavia muutoksia.

Jo kyselylomakkeiden tekovaiheessa oli tiedossa, että kaikki vastaajat ovat naisia, joten vastaajien sukupuolta ei kysytty eikä sitä ole vastauksissa tuotu esille. Ensimmäisen vaiheen kyselylomakkeiden vastauksia taulukoitiin ja vertailtiin muut-

tujien kautta, joten hankkeessa käytetään saatua kvantitatiivista tietoa kehittämisen apuna. Arviointivaiheen palautelomakkeita käsiteltiin teemoittelemalla. Kvantitatiivinen ja kvalitatiivinen tutkimus ovat lähestymistapoja, joita on vaikea tarkkarajaisesti erottaa toisistaan ja ne nähdään tutkimuksen toisiaan täydentävinä lähestymistapoina. (ks. Alasuutari 1999, 192; Hirsjärvi ym. 2000, 125.)

Hirsjärven ym. (2000, 152) mukaan lähtökohtana kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on sekä todellisen elämän kuvaaminen että kohteen kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. On tärkeää, että henkilöt joilta tieto kerätään (työntekijät), tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon ja että heillä on kokemusta asiasta; siksi tiedonantajien (työntekijät) valinta ei olekaan sattumanvaraista vaan harkittua ja tarkoitukseen sopivaa.

Tässä hankkeessa käytetyn ensimmäisen vaiheen kyselyn teemat ja väittämät ovat osittain omaa pohdintaa, mutta osittain ne pohjautuvat poikia ja päiväkoteja koskeviin aikaisempiin tutkimuksiin ja siihen, miten poikia on niissä ja kirjallisuudessa kuvattu (mm. Ala-Fossi & Kivikangas 1996; Bredesen 2004; Palatsi 2005; Peltonen ym. 1991; Sinkkonen 1990, 2005). Teemat ovat poikien kuvaaminen erilaisten väitteiden avulla, poikien leikit ja toiminta vapaan leikin aikana, poikien toiminta perushoitotilanteissa, poikien toiminta aikuisen ohjaamalla tuokioilla ja poikien oletetut vaikeudet. Leikki, perushoitotilanteet ja aikuisten ohjaamat tuokiot muodostavat sen rungon, josta varhaiskasvatuksen arki päiväkodissa muodostuu. Lisäksi kyselyssä oli aikuisten omaan toimintaan liittyviä teemoja ja väitteitä. Arviointivaiheessa kysymykset perustuivat yhdessä työelämänohjaajan kanssa käytyyn keskusteluun arvioinnin hyödyllisyydestä niin tutkijalle kuin työyhteisölle.

5.3 Työnkehittämisilta

Työnkehittämisillan tavoitteena oli käydä läpi kyselystä esiinnousseita työntekijöille tärkeitä näkökulmia. Erityisesti työntekijöiden lisätiedon tarpeesta saadut vastaukset antoivat viitekehyksen illalle ja tuloksia käytiin läpi hyödyntäen myös sukupuolisensitiivisyyteen liittyvää teoriaa. Tilaisuuden aluksi käytiin lyhyesti alussa läpi hankkeen eteneminen, tavoitteet ja peruskäsitteet (mm. sukupuolisensi-

tiivisyys). Osallistujilla oli koko ajan mahdollisuus kysyä ja keskeyttää, ja illan aikana jatkunut keskusteleva ilmapiiri syntyikin heti alusta. Yksi työntekijöistä toimi sihteerinä ja kirjasi ylös keskustelujen aiheet pääpiirteittäin. Näiden muistiinpanojen avulla kirjoitetaan tulokset ja pohdintaa työnkehittämisillan osalta.

Päiväkodin työntekijät saivat yhdessä ensin pienryhmissä ja sitten isossa ryhmässä keskustellen pohtia kyselyn tuloksia. Työntekijöiden pienryhmissä syntyi keskustelua, jonka pohjalta he esittelivät koko henkilökunnalle mieltään askarruttaneet seikat kyselyn tuloksista. Näitä olivat mm. poikien levottomuus, miestyöntekijöiden tarve päiväkodissa ja naistryöntekijöiden valmiudet vastata poikien tarpeisiin varhaiskasvatuksessa.

Tämä tutkimustulosten läpikäymiseen valittu lähestymistapa, jossa työntekijät pääsivät yhdessä keskustellen pohtimaan tulosten merkityksiä ja jakamaan ajatuksia, oli perusteltu. Työyhteisö pääsi näin pohtimaan sitä, mitä tulokset tarkoittavat käytännössä ja mikä syntyneisiin tuloksiin on voinut vaikuttaa (esimerkiksi työuran kesto, työskentelynimike, onko vastattu rehellisesti jne.). Yhteiselle keskustelulle varattua aikaa on varhaiskasvatuksen arjessa rajoitetusti ja tällaisen teemaillan järjestäminen koettiin hyväksi keinoksi saada aikaan keskustelua ja ajatusten vaihtoa teemaan liittyen.

Tiimeissä valittiin sukupuolisensitiivisen jatkotyöskentelyn aiheiksi mm. askarteluiden suunnitteleminen poikien kiinnostuksen kohteet huomioon ottaen ja liikunnan lisääminen. Näitä tehtäviä tiimit saivat toteuttaa omien resurssiensa mukaisesti seuraavien kuukausien ajan.

Illan ohjelmaan kuului myös yhteinen harjoitus, johon sisältyi sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyä, kun työntekijät saivat täydentää lauseita, jotka koskivat poikia (liite 3). Tällä harjoituksella oli tarkoituksena herättää työntekijät pohtimaan sitä, mitä he pojista ajattelevat sekä kansallisesti että globaalisti, miten eri tavalla pojista voidaan ajatella ja kuinka keskustelun kautta syntyy yhteinen, jaettu näkemys.

5.4 Työyhteisölähtöinen arviointi

Marraskuussa 2010 pidetyn työnkehittämisisillan jälkeen tiimit saivat jatkaa työskentelyä sukupuolisensitiivisen poikien kanssa tehtävän työn kehittämisen suhteen kukin omalla tavallaan ja valitsemansa kehittämisalueen mukaisesti. Arviointi toteutettiin helmikuussa 2011 tiimeittäin kyselylomakkeeseen vastaamalla (jokaisen lapsiryhmän työntekijät vastasivat omana ryhmänään). Lomakkeessa (liite 4) oli avoimia kysymyksiä lähtötilanteen kartoituksesta aina jatkosuunnitelmiin saakka. Arvioinnin tavoitteena oli selvittää:

- miten hanke kokonaisuudessaan vaikutti, jos vaikutti, poikien kanssa tehtävään työhön
- kuinka käyttökelpoista oli hankkeessa tuotettu materiaali (päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelman täydennys työntekijöiden tarpeista käsin) ja
- millaisia jatkotoimenpiteitä hankkeen vaikutuksesta on tehty tai suunniteltu.

Arviointikysymys hankkeessa tuotetusta materiaalista ymmärrettiin väärin jokaisessa vastauksessa, joten tätä jouduttiin tarkentamaan vielä erikseen tiimeihin jaettulla kysymyslomakkeella. Samalla pyydettiin arvioimaan marraskuussa 2010 pidettyä työnkehittämisisiltä ja sen merkitystä työntekijöiden oppimiselle.

6 TUTKIMUKSELLISEN KEHITTÄMISHANKKEEN TULOKSET

6.1 Määrällisen aineiston tulokset

6.1.1 Vastaajien taustatiedot

Kyselyyn vastasi yhteensä 21 päiväkodin työntekijää, kyselylomakkeet jaettiin 26 työntekijälle. Vastaajista seitsemän oli lastentarhanopettajan, kymmenen lastenhoitajan ja kolme päiväkotiapulaisen ja yksi jollakin muulla nimikkeellä työskentelevää. Vastausprosentiksi muodostui 80,7 %.

TAULUKKO 1. Vastaajien työskentelynimikkeet ja työkokemus.

Työskentelynimike	Varhaiskasvatuksen työkokemus		Yhteensä
	0-10v	Enemmän kuin 11 vuotta	
Lastentarhanopettaja (Ito)	6	1	7
Lastenhoitaja (lh)	5	5	10
Päiväkotiapulainen/jollakin muulla nimikkeellä työskentelevä (pka/jm)	1	3	4
Yhteensä	12	9	21

Vastausten perusteella yhdeksällä vastaajalla 21:sta on työkokemusta enemmän kuin 11 vuotta. Useimmilla lastentarhanopettajilla on työkokemusta 0-10 vuotta kun taas lastenhoitajista puolella ja päiväkotiapulaisia/jollakin muulla nimikkeellä työskenteleviä kolmella neljästä työkokemusta on enemmän kuin 10 vuotta.

6.1.2 Pojat päiväkodin henkilöstön kuvaamana

Kyselyyn vastanneet päiväkodin työntekijät kuvasivat poikia kahdenkymmenen (20) aikaisempien tutkimusten ja kirjallisuuden perusteella valitun ominaisuuden kautta. Käytössä oli neljäportainen Likertin asteikko, jossa 1 tarkoitti täysin eri

mieltä ja 4 täysin samaa mieltä. Lisäksi vastaajat saivat omin sanoin kertoa näkemyksiään pojista.

TAULUKKO 2. *Pojat päiväkodin henkilöstön kuvaamana.*

Väite	Keskiarvo	Keskihajonta
Pojat tarvitsevat läheisyyttä.	3,9	0,3
Pojat tarvitsevat tilaa ja mahdollisuuksia purkaa energiaa liikkumalla.	3,9	0,3
Pojat ovat toiminnallisia.	3,5	0,5
Pojat ovat liikunnallisia.	3,4	0,5
Pojat tarvitsevat erilaista toimintaa kuin tytöt.	3,3	0,5
Pojat tarvitsevat miestyöntekijöitä varhaiskasvatukseen.	3,3	0,8
Pojat ovat kilpailuhenkisiä.	3,2	0,6
Pojat ovat sosiaalisia.	3,1	0,5
Pojat ovat tyytyväisiä elämäänsä.	3,1	0,4
Pojat viihtyvät päiväkodissa.	3,1	0,4
Poikien tulee saada leikkiä pyssyleikkejä.	3,1	0,7
Pojat ovat oma-aloitteisia.	3,0	0,4
Pojat ovat helposti innostuvia.	2,9	0,2
Pojat ovat meluisia.	2,9	0,5
Pojat ovat puheliaita.	2,9	0,3
Pojat ovat herkkiä.	2,9	0,5
Pojat ovat empaattisia.	2,9	0,6
Naistyöntekijät pystyvät vastaamaan poikien tarpeisiin varhaiskasvatuksessa.	2,9	0,7
Pojat ovat fyysisesti rajuja.	2,7	0,4
Pojat ovat huomionhakuksia.	2,3	0,6
Pojat ovat rauhallisia.	2,3	0,5
Sallin poikien käyttäytyvän eri tavalla kuin tyttöjen.	2,3	0,8
Pojat häiriköivät usein.	2,2	0,7
Pojille sallitaan enemmän vapauksia kuin tytöille.	2,1	0,5
Pojat ovat alisuoriutujia.	2	0,8
Pojat ovat aggressiivisia.	1,9	0,4

Vastausten perusteella näyttäisi siltä, että poikien koetaan tarvitsevan läheisyyttä toiminnallisuudestaan ja liikunnallisuudestaan huolimatta. Vastaajat ovat yksimielisiä siitä, että pojilla tulee olla tilaa ja mahdollisuuksia purkaa energiaa liikkumalla mutta pojille ei sallita sen enempää vapauksia kuin tytöille.

Erityisen rauhallisina poikia ei vastaajien kesken nähty. Yleisesti poikia pidetään melko sosiaalisina, oma-aloitteisina, kilpailuhenkisinä ja elämäänsä tyytyväisinä.

Suurin osa vastaajista on sitä mieltä, että poikien täytyy saada leikkiä pyssyleikkijä. Poikien koetaan viihtyvän päiväkodissa, mutta tarvitsevan erilaista toimintaa kuin tyttöjen. Alisuoriutujina poikia ei kaikkien vastaajien vastaukset huomioon ottaen pidetä, mutta merkittävää oli, että yli puolet vastanneista lastentarhanopettajista pitää poikia alisuoriutujina.

Saatujen vastausten perusteella käy ilmi, että poikia ei yleisesti pidetä aggressiivisina mutta ehkä hieman fyysisesti rajuina. Poikia ei nähdä huomionhakuisina tai häiriköivinä mutta poikien koetaan kuitenkin olevan aika meluisia. Avoimissa vastauksissa äänekkyyks nousee esille kolmessa maininnassa. Vastauksista käy myös ilmi, että poikien ei anneta käyttäytyä eri tavalla kuin tyttöjen eikä pojille anneta sen enempää vapauksia kuin tytöillekään.

Avoimista vastauksista käy ilmi, että poikien koetaan olevan ”laajaliikkeisiä” ja ”suurpiirteisiä laumasieluisia” toimijoita, joita ei ”pieni piperrys” kiinnosta.

”leikkivät isommissa porukoissa kuin vain kahdestaan

”laajat liikkeet

”Pojat ovat liikkuvaisia laumasieluja!”

Päiväkodin työntekijöiden mielestä pojat tarvitsevat varhaiskasvatukseen mies-työntekijöitä. Yleisesti oltiin sitä mieltä, että naistyöntekijät pystyisivät juuri ja juuri vastaamaan poikien tarpeisiin varhaiskasvatuksessa. Tässä nähtiin kuitenkin eroja ammattiryhmien välillä siten, että lastentarhanopettajat kokivat naisten mahdollisuudet poikien tarpeisiin vastaajina heikommiksi kuin muut ammattiryhmät.

6.1.3 Poikien toiminta päiväkodin arjessa

Leikki on keskeinen osa päiväkodin arkea ja lapsen kehitystä. Päiväkodin työntekijät arvioivat poikien leikin ominaispiirteitä päiväkodissa 12 ominaisuuden kautta (taulukko 3).

TAULUKKO 3. *Poikien leikit.*

Väite	Keskiarvo	Keskihajonta
Poikien leikit ovat toiminnallisia.	3,6	0,4
Poikien leikit ovat äänekkäitä.	3,2	0,6
Leikkikaverin löytäminen on pojille helppoa.	3,0	0,4
Poikien leikit ovat rakenteluleikkejä.	2,9	0,5
Pojat leikkivät isoissa ryhmissä.	2,9	0,7
Poikien leikit ovat kilpailuhenkisiä.	2,8	0,6
Pojat ja tytöt leikkivät yhdessä.	2,7	0,6
Poikien leikit ovat taistelu/sotaleikkejä.	2,5	0,5
Poikien leikit ovat paini/nahisteluleikkejä	2,5	0,5
Pojat tarvitsevat aikuisen ohjausta.	2,5	0,6
Poikien leikit ovat rauhallisia.	2,0	0,4
Pojat häiritsevät toisten leikkiä.	1,9	0,5

Avoimet vastaukset täydensivät asteikkokysymyksillä saatua kuvaa. Vastaajat eivät koe poikien leikkejä rauhallisina vaan sekä äänekkäinä että toiminnallisina.

”Ääntä on aina!”

”Juoksuleikkejä --”

”Liikunnallisuus, toiminnallisuus, sosiaalisuus, porukassa oleminen, pelaaminen (esim. pallopelit).”

Avoimissa vastauksissa korostuivat autoleikit, nopeatempoiset juoksuleikit ja isossa porukassa toimiminen. Myös rakentelu- ja roolileikit mainittiin.

”Poikien leikkiin liittyy usein liike muodossa jos toisessa.”

”enemm. toiminnallisia leikkejä”

”Ulkona tykätään juosta ja touhuta esim. kepit kädessä (ovat aseita, miekkoja)”

”Autoleikit suosittuja.”

Vapaan leikin aikana poikien on vastaajien mukaan melko helppo löytää leikkikaveri eivätkä pojat häiritse toisten leikkiä.

Perushoitotilanteet ovat päiväkotipäivän selkäranka. Näitä tilanteita ovat mm. ruokailu, päivälepo, wc-toimet sekä pukemis- ja riisumistilanteet. Päiväkodin työntekijät arvioivat poikien toimintaa näissä tilanteissa neljän väittämän kautta.

TAULUKKO 4. *Poikien toiminta perushoitotilanteissa.*

Väite	Keskiarvo	Keskihajonta
Pojat tarvitsevat aikuisen ohjausta.	3,1	0,4
Pojat ovat oma-aloitteisia.	2,7	0,5
Pojat keskittyvät omaan toimintaansa.	2,6	0,6
Pojat ovat levottomia.	2,3	0,7

Perushoitotilanteissa päiväkodin työntekijät kokevat poikien tarvitsevan aikuisen ohjausta sillä pojat eivät vastausten perustella keskity omaan toimintaansa. Levottomina poikia ei yleisesti ottaen kuitenkaan pidetty, mutta avoimissa vastauksissa levottomuus nousi esille. Levottomuutta koettiin aiheuttavan esimerkiksi kaverusten samaan aikaan pukemistilanteessa oleminen tai ruokailussa vierekkäin istuminen. Aikuisen roolia ohjaajana ja toiminnan onnistumisen kannalta korostettiin.

”Poikien toiminnallisuus tulee esille myös perushoitotilanteissa: aina löytyy jotakin kiinnostavampaa”

”Jos monta kaverusta samaan aikaan esim. pukemistilanteessa menee tilanne monestikin hulinaksi... tai ruokapöydässä kaverusten jutut menee joskus ”yli”.”

” jos perushoitotilanteessa useampi poika mukana, tilanne on levottomampi ja tulee kaikenlaista ”kinaamista”, hommat eivät etene vaan aikuinen joutuu patistamaan poikia ”

”-- aikuisen roolilla ohjaajana on suuri merkitys.”

Aikuisen ohjaamat tuokiot ovat perushoitotilanteiden ohella päiväkodin arjessa toistuvia tilanteita. Tällaisia tuokioita ovat esimerkiksi pedagogisesti suunnitellut ja toteutetut musiikki- ja jumppahetket. Väitteiden lisäksi vastaajat kommentoivat aihetta omin sanoin.

TAULUKKO 5. Poikien toiminta aikuisen ohjaamalla tuokioilla.

Väite	Keskiarvo	Keskihajonta
Pojat tarvitsevat aikuisen ohjausta.	3,1	0,4
Poikia on helppo motivoida.	3,0	0,5
Pojat osallistuvat toimintaan innokkaasti.	2,9	0,4
Pojat ovat levottomia.	2,3	0,6
Pojat häiritsevät toisia.	2,2	0,5
Pojille ohjeiden noudattaminen on vaikeaa.	2,2	0,5

Poikien motivoimista osallistumaan pidetään helppona. Avoimissa vastauksissa nousivat esille myös poikien *”suuret yksilölliset erot”* tuokioille osallistumisen innokkuudessa. Niin ikään korostettiin myös aikuisen toiminnan merkitystä poikien innostamisessa osallistumaan.

”Pojat ovat helppo saada aikuisen ohjaamaan tuokioon jos käyttää apuna heitä kiinnostavia asioita kuten autoja, koneita, dinosauruksia.”

Vastausten perusteella poikia ei pidetä levottomana aikuisen ohjaamalla tuokioilla, mutta eroja ammattiryhmien välillä oli kuitenkin havaittavissa. Lastentarhanopettajista yli puolet piti poikia levottomina mutta muista ammattiryhmistä vain viisi neljästätoista vastanneesta.

Poikien ei koeta häiritsevän toisia eikä ohjeiden kuunteleminen ole pojille vaikeaa. Kuitenkin pojat vastaajien mielestä yksimielisesti tarvitsevat tuokioilla aikuis-

sen ohjausta. Lisäksi avoimissa vastauksissa korostetaan poikien yksilöllisyyttä ja aikuisen toiminnan merkitystä sekä tuokioiden suunnittelussa että ohjaamisessa.

”Ei nämä taida olla lapsesta riippuvaisia, vaan aikuisen peiliin katsomisen paikka, millä tavalla ohjaan lasta.”

”Pojissa on tuokioilla tosi paljon eroja toiset kuuntelee tarkasti ja keskittyneesti toiset eivät jaksakaan keskittyä aina kauaa.”

”Tuokiot suunnittelen kuitenkin niin etteivät ne ole vain penkillä istumista, etteivät ne ole liian pitkiä (useimmiten pojat kyllästyvät ekana) ja koetan innostaa kaikkia ja valita jotakin mieluista tytöille + jotakin mieluista pojille.”

6.1.4 Poikien mahdolliset vaikeudet

Päiväkodin työntekijät arvioivat poikien mahdollisia vaikeuksia neljän väitteen kautta. Väitteissä verrattiin poikien vaikeuksia tyttöjen vastaaviin.

TAULUKKO 6. Poikien vaikeudet.

Väite	Keskiarvo	Keskihajonta
Pojat ovat levottomampia kuin tytöt.	2,5	0,8
Pojilla on enemmän kielellisiä vaikeuksia kuin tytöillä.	2,2	0,7
Pojilla on enemmän motorisia vaikeuksia kuin tytöillä.	2,1	0,7
Pojilla on enemmän sosiaalisia vaikeuksia kuin tytöillä.	2	0,7

Kyselyyn vastanneet päiväkodin työntekijät eivät koe pojilla olevan sen enempää kuin tytöillääkään kysytynlaisia vaikeuksia.

”Lisäisin, että pojilla on ehkä hieman enemmän kognitiivisia vaikeuksia kuin --.”

”Tuo poikien sosiaalisuus on kaksipiippuinen juttu: he kulkevat laumassa, mutta ovat sen sisällä melko itsekkäitä – oma etu on tärkeintä.”

”Näissä asioissa ei tosiaankaan voida yleistää, jokainen poika ja tyttö on yksilö”

Väite ”pojat ovat levottomampia kuin tytöt” jakoi mielipiteitä runsaasti. Keskiarvo 2,5 on vain osa totuutta, sillä vastaukset jakaantuivat rajusti tässäkin kohdassa. Kun verrataan lastentarhanopettajien keskiarvoa (2,7) muiden ammattiryhmien vastausten keskiarvoon (2,5), huomataan, että lastentarhaopettajat pitävät poikia useammin levottomina.

”Joskus ”levottomuus” tarttuu muihin jos kaverikin on levoton tai ei jaksa keskittyä -”

Riehakkuus ja levottomuus mainittiin avoimissa vastauksissa tyypillisinä poikien piirteinä vapaan leikin aikana.

”Usein eivät keskity kauaa yhteen asiaan, touhuavat porukassa jostain hetken ja juoksevat sitten seuraavaan paikkaan”

”vaeltamista laumana eli vaihtavat leikkiä usein koko porukalla”

6.1.5 Päiväkodin työntekijöiden sukupuolisensitiivisyyteen liittyvät asenteet ja valmiudet poikien kanssa työskentelyyn

Päiväkodin työntekijät arvioivat varhaiskasvatuksen työntekijöiden asenteiden merkitystä ja omia valmiuksiaan kuuden eri väittämän kautta.

TAULUKKO 7. Päiväkodin työntekijöiden asenteet ja valmiudet.

Väite	Keski-arvo	Keski-hajonta
Varhaiskasvatuksessa työntekijöiden on tärkeää tunnistaa poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteitä.	3,7	0,4
Varhaiskasvatuksessa työntekijän on tärkeää tunnistaa omat sukupuolia koskevat ennakoasenteensa.	3,5	0,5
Poikien kasvun ja kehityksen tukeminen vaatii erityisiä tietoja ja taitoja koskien poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteitä.	3,1	0,8
Osaan suunnitella ja toteuttaa varhaiskasvatustoimintaa sukupuolten erot huomioon ottaen.	3,1	0,4
Minulla on hyvät valmiudet tukea poikaa hänen kasvussaan ja kehityksessään.	2,8	0,4
Tunnen erityispiirteet mielestäni hyvin.	2,5	0,6

Vastauksista käy ilmi, että poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteiden tuntemista pidetään tärkeänä, mutta että poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteitä ei kuitenkaan tunnettaisi erityisen hyvin. Suurin osa vastaajista oli jokseenkin samaa mieltä siitä, että heillä on hyvät valmiudet poikien kasvun ja kehityksen tukemiseksi. Vastaajat olivat jokseenkin samaa mieltä myös siitä, että poikien kasvun ja kehityksen tukeminen vaatii työntekijältä erityisiä tietoja ja taitoja.

”En ole erityisesti opiskellut aihetta; tieto voisi muuttaa toimintatapoja.”

”Aina voisi syventää tietämystään ja tutustua myös toisenlaisiin näkökulmiin.”

”Lisätieto ei ole ikinä pahitteeksi. Kokemukset taas lisäävät tietoutta, jos henkilö haluaa käyttää kokemustaan itsensä, toisten hoitajien ja lasten hyväksi.”

”lisätieto- ja oppi on aina tervetullutta”

Niin ikään pidettiin suhteellisen merkityksellisenä se, että työntekijät tunnistavat omat sukupuolia koskevat ennakoasenteensa. Vastauksista käy ilmi, että työntekijät kokevat osaavansa kohtuullisesti suunnitella ja toteuttaa varhaiskasvatusta sukupuolten erot huomioon ottaen.

TAULUKKO 8. Poikien kanssa toimiminen.

Väite	Keskiarvo	Keskihajonta
Poikien kanssa toimiminen on minulle helppoa.	3,2	0,6
Poikien kanssa toimiminen on minulle haasteellista.	2,3	0,6

Poikien kanssa toimiminen koettiin enemmän helpoksi kuin haasteelliseksi. Ammatillisuuden merkitys korostui avoimissa vastauksissa.

”Kun itse ei ole kovin energinen luonteeltaan, ei ole helppo aina sietää poikien mahdollista riehakkuutta eikä välttämättä jaksa innostua poikien juttuihin mukaan, vaikka se välillä tekisi varmasti hyvääkin.”

”Pyrin tiedostamaan omat käsitykseni ja ennakkoasenteeni sekä muuttamaan niitä tarvittaessa.”

”Otan vastaan haasteita rohkeasti, tulivatpa ne miltä taholta tahansa, kasvun tukeminen on tämän päivän suuri haaste perheiden erilaistumisen myötä, enkä puhu yksinomaan pojista.”

Arvioidessaan omia valmiuksiaan poikien kanssa toimimisessa ja tiedontarvettaan suhteessa poikien erityispiirteisiin ja poikien kasvun ja kehityksen tukemiseen, työntekijät toivat vastauksissaan esiin kaksi aihetta (poikien itsetunnon ja oppimisen tukeminen, taulukko 9), joista he kokevat tarvitsevansa lisää tietoa. Nämä aiheet muodostavat teoriapohjan päiväkodille tehtävään varhaiskasvatussuunnitelman osaan sukupuolisensitiivisen poikien kanssa tehtävän työn kehittämiseksi.

TAULUKKO 9. Vastaajien kokema lisätiedon tarve.

Väite	Keskiarvo	Keskihajonta
Tarvitsen lisää tietoa poikien itsetunnon tukemisesta.	3,3	0,5
Tarvitsen lisää tietoa poikien oppimisesta.	3,2	0,6
Tarvitsen lisää tietoa työntekijöiden toiminnasta poikien sosiaalisen sukupuolen tukemiseksi.	3,2	0,6
Tarvitsen lisää tietoa poikien yksilöllisen kasvun tukemisesta.	3,1	0,5
Tarvitsen lisää tietoa poikien leikistä.	2,8	0,7
En koe tarvitsevani lisää tietoa suhteessa poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteisiin.	1,5	0,7

Aiheita, poikien oppimista ja itsetunnon tukemista, lähestyttiin niin kotimaisen kuin ulkomaisen kirjallisuuden ja tutkimuksen kautta. Materiaaleina käytettiin mahdollisimman paljon erilaisia lähteitä (kirjat, Internet), jotta päiväkodin työntekijöillä olisi laaja valikoima itsenäiseen tiedonhakuun.

Avoimissa vastauksissa korostettiin poikien yksilöllisyyttä ja eroja poikien välillä sekä kehittämishankkeen tärkeyttä. Lisäksi mainittiin aikuisen oman asenteen ja toiminnan merkitys poikien kanssa toimimisessa.

”Vastaukset on annettu yleistäen – poikien väliset erot ovat valtavat--”

”Pojat ovat yksilöitä, samalla tavalla kuin tytötkin.”

”Hyvä ja tarpeellinen aihe!”

”Mielenkiintoinen aihe—”

”Totta kai lisätieto on aina tarpeen ja uudet vinkit tai toimintatavat oman työn kehittämisen tueksi.”

” -- meidän aikuisten asennekasvatusta pitäisi herätellä ja muistutella.”

”Kaikki uusi oppi on tarpeen ja on hyvä saada tietää uusia asioita, niin pystyy oikein tukemaan poikien kasvua ja kehitystä. Oma asenne vaikuttaa paljon toimiin poikien kanssa.”

6.1.6 Työkokemuksella ja työskentelynimikkeellä on merkitystä

Tulosten analyysiä jatkettiin ensin tarkastelemalla lyhyemmän ja pidemmän työkokemuksen omaavien vastausten keskiarvojen eroja keskiarvojen t-testillä. Keskiarvojen t-testi valittiin, sillä johtopäätös tilastollisesti merkitsevästä erosta kahden ryhmän välillä perustuu t-jakauman käyttöön (Metsämuuronen 2005, 55). Analyysit tehtiin kaikkien muuttujien osalta, mutta vain tilastollisesti merkittävät erot nostettiin taulukkoon 10.

Taulukosta 10 käy ilmi vastaajien jakautuminen kahteen luokkaan työkokemuksensa perusteella, ryhmien keskiarvojen erot sekä tekijät joiden välillä oli tilastollisesti merkitseviä eroja ryhmien välillä.

TAULUKKO 10. *Lyhyemmän ja pidemmän työkokemuksen väliset tilastollisesti merkittävät erot.*

Väite	n	ka	kh	p
Aikuisten ohjaamilla tuokioilla pojat tarvitsevat aikuisen ohjausta.	21	a) 3,0 b) 3,4	a) ,00 b) ,05	< ,01
Pojat häiriköivät usein.	21	a) 1,9 b) 2,6	a) ,66 b) ,70	< ,05
Sallin poikien käyttäytyvän eri tavalla kuin tyttöjen.	18	a) 2,0 b) 2,8	a) ,66 b) ,83	< ,05
Poikien leikit ovat rauhallisia.	21	a) 1,9 b) 2,3	a) ,28 b) ,50	< ,05
Pojat ovat aggressiivisia.	21	a) 1,7 b) 2,2	a) ,45 b) ,44	< ,05
Pojat tarvitsevat miestyöntekijöitä varhaiskasvatukseen.	21	a) 3,7 b) 2,8	a) ,45 b) 1,0	< ,05
Pojat ovat tyytyväisiä elämäänsä.	21	a) 3,3 b) 2,8	a) ,49 b) ,33	< ,05
Perushoitotilanteissa pojat keskittyvät omaan toimintaansa.	21	a) 2,4 b) 3,0	a) ,66 b) ,50	< ,05
Pojat ovat sosiaalisia.	21	a) 3,0 b) 3,4	a) ,42 b) ,52	< ,05

a) työkokemusta alle 11 vuotta

b) työkokemusta yli 11 vuotta

Tilastollisesti merkitseviä eroja näiden ryhmien välillä oli ensinnäkin poikien kanssa tehtävän työn arvioinnissa: lyhyemmän aikaa päiväkodissa työskennelleet näkivät vahvemmin, että pojat tarvitsevat miestyöntekijöitä varhaiskasvatukseen. Pitempään työssä olleet kertovat sallivansa poikien käyttäytyvän eri tavalla kuin tyttöjen ja että pojat häiriköivät usein, mutta pojat keskittyvät omaan toimintaansa perushoitotilanteissa mutta poikien leikkejä he pitivät kuitenkin rauhallisina. Heidän mukaansa pojat tarvitsevat aikuisten ohjaamilla tuokioilla aikuisen ohjausta. Pidempään varhaiskasvatuksessa työskennelleet kuvasivat poikien olevan aggressiivisempia mutta kuitenkin myös sosiaalisia. Työntekijät, joilla on lyhyempi työhistoria taas näkivät, että pojat ovat tyytyväisiä elämäänsä.

Seuraavaksi analyysiä jatkettiin vertailemalla lastentarhanopettajien ja muiden ammattiryhmien (lastenhoitajat ja muilla nimikkeillä työskentelevät) vastausten välisten keskiarvojen eroja. Vastauksista löytyi niin ikään tilastollisesti merkittäviä eroja muuttujissa pojat ovat aggressiivisia, perushoitotilanteissa pojat tarvitsevat aikuisen ohjausta ja poikien leikit ovat toiminnallisia (taulukko 11).

TAULUKKO 11. *Ammattiryhmien väliset tilastollisesti merkittävät erot.*

Väite	n	ka	kh	p
Pojat ovat aggressiivisia.	21	a) 1,5 b) 2,1	a) ,53 b) ,36	< ,01
Poikien leikit ovat toiminnallisia.	21	a) 4,0 b) 3,5	a) ,00 b) ,51	< ,05
Perushoitotilanteissa pojat tarvitsevat aikuisen ohjausta.	21	a) 3,4 b) 3,0	a) ,53 b) ,39	< ,05

a) lastentarhanopettajat

b) muut ammattiryhmät

Muut ammattiryhmät pitivät poikia aggressiivisina, kun taas lastentarhanopettajat kuvasivat muita merkittävämmiin poikien leikkien olevan toiminnallisia ja poikien tarvitsevan perushoitotilanteissa aikuisen ohjausta.

6.2 Kehittämisosuuden tulokset

6.2.1 Työnkehittämisen anti

Työnkehittämisen aikana pohdittiin sukupuolisensitiivisyyden käsitteen ja teorian (poikien oppimisen ja itsetunnon tukeminen) lisäksi päiväkodin työntekijöiden ensimmäisen vaiheen kyselyn tuloksista esille nostamia seikkoja. Työntekijät pohivat:

- pystyvätkö naiset vastaamaan poikien tarpeisiin varhaiskasvatuksessa,
- miksi pojat ovat levottomia,
- sallitaanko pojille enemmän vapauksia kuin tytöille,

- ovatko pojat alisuoriutujia,
- millaisia poikien leikit ovat,
- häiritsevätkö pojat tuokioilla ja onko työntekijöillä valmiuksia poikien kanssa toimimiseen?

Pohdinnassa käsitellään juuri näitä päiväkodin työntekijöiden tärkeinä pitämiä kysymyksiä kyselyn tulosten ja teorian avulla.

Illan mittaan keskustelua käytiin siitä miten poikien ikä vaikuttaa siihen, miten naistyöntekijät pystyvät vastaamaan poikien tarpeisiin. Koettiin, että pienille lapsille esimerkiksi perushoidon tarpeeseen vastaaminen onnistuu kyllä, mutta että esimerkiksi esikouluikäiset pojat saattavat vaatia jo miehen mallia ja hieman muunlaista osaamista naistyöntekijöiltä. Työntekijöiden kesken heräsi kysymys, kasvatetaanko päiväkodissa naisellisia poikia jos miestyöntekijät osoittavat feminiinisen puolensa eikä ole enää erikseen miesten ja naisten töitä. Onko miehille sijaa päiväkodissa, kun perinteisiä miesten töitä ei enää ole? Miestyöntekijöitä pidettiin sallivampina kuin naisia ja todettiin, että myös tytöt tarvitsevat miestyöntekijöitä varhaiskasvatukseen.

Poikien levottomuuden kokemiseen arveltiin yhtenä tekijänä vaikuttavan lastentarhanopettajien pedagogisen vastuun. Keskusteltiin myös lastentarhanopettajien koulutuksesta ja sen mahdollisista vaikutuksista, sillä koulutuksen kommentoitiin laahaavan hieman perässä. Pohdittiin myös, miksi pitempään työssä olleet sallivat poikien käyttäytyä eri tavalla kuin tyttöjen, mutta todettiin, että säännöt ovat kaikille samat eikä niistä helposti livetä kummankaan sukupuolen hyväksi.

Omia valmiuksiaan poikien kanssa työskentelyssä hyväksi arvioi suurin osa henkilökunnasta mutta poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteiden tuntemusta oli alle puolella vastanneista. Työntekijät kokivat, että poikien yksilöllinen huomioiminen ja arviointi siitä mikä pojalle on hyväksi, kantaa työntekijöiden valintoja arjessa.

Tiimit, eli jokaisen lapsiryhmän työntekijät, saivat valita omalle ryhmälleen kehittämistehtävän seuraavien kuukausien ajaksi. Suurin osa valitsi kädentaitojen kehittämisen poikien kiinnostukset huomioonottavaksi. Myös kokonaan oman toi-

minnan suunnittelu pojille ja jumppasalivuoron käyttäminen liikkumisen mahdollistamiseksi valittiin kehittämiskohteiksi.

6.2.2 Toimintatapojen muutokset ja hankkeen arviointi

Tämän kehittämishankkeen tarkoituksena oli kehittää päiväkodin sukupuolisensitiivistä poikien kanssa tehtävää työtä ja päivittää yksikkökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa. Hankkeen myötä työntekijöillä oli mahdollisuuksia pohtia omaa suhtautumistaan ja toimintatapojaan. Yhteisen keskustelun ja valitsemiensa kehittämistehtävien myötä työyhteisöllä on ollut mahdollisuus kehittää toimintaansa sukupuolisensitiivisen pedagogiikan mukaisesti.

Päiväkodin lapsiryhmien työntekijät arvioivat hankkeen vaikutuksia vastaamalla kyselylomakkeeseen (liite 4) tiimeittäin. Tiimejä päiväkodissa on kuusi, kuten lapsiryhmiäkin.

Lähtötilannetta kuvattiin ryhmien toiminnan osalta aikuislähtöiseksi. Useimmissa ryhmissä ei ollut järjestetty erikseen pojille tarkoitettua toimintaa. Yhden vastauksen mukaan poikien liikkumisen tarve oli huomioitu ja toisessa kerrottiin, että poikia on huomioitu erikseen ryhmän toiminnassa jo vuosia. Yhtenäistä toimintamallia päiväkodissa ei siis poikien huomioonottamiseksi ole. Joissakin ryhmissä valittua kehittämistehtävää oli muutettu tai kehitetty edelleen.

Tiimien työnkehittämisillassa valitsemia kehittämistehtäviä kuvattiin arviointivaiheessa seuraavasti:

- poikien tarpeita ja mielenkiinnon kohteita huomioidaan toiminnassa entistä enemmän,
- poikien motivointiin ja osallisuuteen kiinnitetään huomiota,
- koko lapsiryhmä on osallistunut teeman mukaiseen toimintaan
- päiväkodin verstashuone on otettu pienryhmien käyttöön
- materiaaleissa on huomioitu poikien kiinnostusten kohteet (esimerkiksi värityskuvissa, askartelumateriaaleissa, leluissa jne.).
- poikien on annettu touhuta vapaammin ja annettu kokeilla rajojaan fyysisessä toiminnassa.

Käyttöön otettuja menetelmiä aiotaan jatkaa ainakin kuluvan toimikauden loppuun (yksi toimikausi kestää elokuusta heinäkuun loppuun), lasten osallisuutta lisätään edelleen eikä unohdeta myöskään tyttöjä. Poikien ja tyttöjen ryhmien toimintaa on jossakin määrin eriytetty ja aikuisten asenteet ovat edelleen työn alla.

Kokonaisuudessa kehittämishankkeen vaikutuksia aikuisten asenteisiin kuvattiin siten, että lasten osallisuutta toiminnan suunnittelussa on lisätty, asenteesta on tullut tietoinen valinta ja että rentous ja sallivuus ovat lisääntyneet. Aikuisten kerrottiin myös nauttineen pienryhmätoiminnasta ja että aikuisen luottamus lapsiin on lisääntynyt. On alettu kiinnittää enemmän huomiota poikia kiinnostaviin asioihin sekä poikien tarpeisiin ja piirteisiin. Pienten ryhmässä pitkäjänteinen työ koettiin haastavaksi.

Lapsilta tullutta palautetta henkilökunta arvioi siten, että aikuisten tuomat teemat ovat jatkuneet lasten leikeissä, pojilla ei ole enää niin kiirettä pois kädentaidoista ja että innostuneisuus paistaa kaikista toimintaan osallistuneista lapsista. Todettiin myös, että poikien kuunteleminen ja keskittyminen on parantunut. Myös vanhemmat ovat olleet etenkin erään ryhmän verstoimintaan tyytyväisiä.

Kehittämishankkeessa tuotettua materiaalikansiota koskeva arviointikysymys oli ymmärretty väärin jokaisessa vastauksessa, joten tätä jouduttiin kysymään uudelleen erillisellä kyselyllä (liite 5). Teoriaan poikien oppimisen ja itsetunnon tukemiseksi sekä muihin hankkeessa tuotettuihin materiaaleihin oli tutustuttu vaihtelevasti:

- osa ei ollut tutustunut materiaaliin ollenkaan ja osa ”normaalia enemmän”, loput tältä väliltä
- materiaali ei ole tavoittanut kaikkia eikä siihen ole ollut aikaa tutustua
- saatu tieto on ollut selkeää ja käytännönläheistä, vastannut odotuksia ja antanut tukea työntekijöiden omalle pohdinnalle.
- teoriaan on hyvä palata myöhemmin.

Ajankohtana syksyä ei pidetty parhaana mahdollisena tällaisen hankkeen toteuttamista varten, sillä työyhteisössä oli ollut paljon erilaisia tapahtumia ja koulutuksia meneillään.

Marraskuista työnkehittämisiltia pidettiin selkeänä, informatiivisena ja sopivan toiminnallisena. Illan antia kuvailtiin käytännön läheiseksi. Illan myötä on tiimeissä pysähdetty pohtimaan poikien näkökulmaa ja opittu ottamaan poikia huomioon päiväkodin arjessa.

”pysäytti ajattelemaan enemmän asioita poikien kannalta”

”Ilta herätteli ajattelemaan omaa kohtaamista ja työskentelyä poikien parissa.”

Osa tiimeistä koki, ettei muutosta aikaisempaan ole tapahtunut.

”Ei muuttanut käytäntöjä, voi muuttaa ajattelua.”

Yksi tiimeistä nosti vastauksessaan esille myös lasten osallisuuden ja sen merkityksen, kun lapsi pääsee osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja saa valita oman tekemisensä. Koettiin, että aikuiset luovat rajat, joiden sisällä lapset voivat toimia ja että näiden rajojen sisällä lapsi varmasti valitsee itselleen sopivan tavan toimia. Tällöin työntekijöiden ei tarvitse miettiä, onko tarjottu jokaiselle juuri sopivaa toimintaa.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Menetelmien haasteet

Ongelmaksi hankkeen edetessä saattaa muodostua tekijän sokeutuminen omalle työlleen, jolloin hän ei huomaa työn oikeaa kehityskulkua. Tässä hankkeessa sokeutuminen tarkoittaa toisen näkökulman puuttumista, kun hanketta toteuttaa yksi henkilö. Haasteena on erityisesti ollut valitussa näkökulmassa pysyminen, jotta aihe ei lähde liikaa laajenemaan. (ks. Engeström 1995, 230, 236.)

Vuorovaikutus muiden tutkijoiden ja organisaatioiden kanssa voi olla satunnaista, kun hanke toimii pääsääntöisesti yksittäisen toimijan vetämänä. Tästä johtuu, että vaikka käsitteellisiä ja menetelmällisiä innovaatioita tuotetaan runsaasti, yleistyminen ja levinneisyys ovat hidasta, kun yhteiset foorumit ja tehokas vuoropuhelu puuttuvat. Tässä tapauksessa ei ole esimerkiksi tehty yhteistyötä muiden alueen varhaiskasvatuspalvelujen kanssa ja haasteena onkin hankkeesta saadun tiedon jalkauttaminen muihin yksiköihin. Tutkimuskenttää voi lisäksi olla vaikea hahmottaa ja seurata kokonaisuutena. Tiedon välittämisessä on ollut huomioitava myös päiväkodin työntekijöiden motivaatio uuden tiedon suhteen ja valmius oman toiminnan reflektointiin. (ks. emt. 1995, 230, 236.)

Koska toimintatutkimuksen tavoitteena on kehittää yhteisön toimintaa, tutkijalta edellytetään Huovisen ja Rovion (2007, 94—95) mukaan kiinnostusta havainnoida, analysoida ja ymmärtää muutoksia. Toimintatutkija on valmis viemään kehitystä eteenpäin omalla työpanoksella yhdessä tutkittavan yhteisön kanssa. Käytännössä toimintatutkija siis osallistuu muutosprosessiin, jossa on mukana ainutlaatuinen muutokseen valmis ryhmä. Muutosprosessiin kuuluu kouluttamista ja yhdessä tekemistä. Tässä hankkeessa nämä tarkoittavat sekä toimintatutkijan roolissa valmiutta keskustelun avaamiseen että keskusteluun osallistumista ja lisäksi työkehittämisillan suunnittelun ja toteuttamisen. Parhaimmillaan tämä on dialogista oppimista, jossa tapahtuu osallistujien tasavertaista keskustelua, ongelmanratkaisua ja tiedon muodostusta (emt. 2007, 102).

Edellä mainitut asiat ovat myös haasteita, joihin vastaaminen vaikuttaa oleellisesti tämän tutkimuksellisen kehittämishankkeen onnistumiseen. Tässä kehittämis-

hankkeessa törmäsivät vastakkain tutkijan henkilökohtainen elämä, työ ja opiskelu. Odottamattomat elämäntapahtumat heittivät tutkijan raiteiltaan hankkeen aikana ja vaikeuttivat hankkeen määrätietoista eteenpäin viemistä. Tutkijan tekemä taustatyö, motivaatio, innokkuus ja työelämänohjaajan aktiivisuus auttoivat kehittämishankkeen etenemistä tutkijan ollessa sairauslomalla. Tutkijan varsinainen arjen työn kehittämispanos ja oman ja muiden tiimien tukeminen ja ohjaaminen jäivät melko vähäisiksi. Mikäli hanke toteutettaisiin uudestaan, hankkeen toiminnallisen osuuden pidentäminen alkusyksystä kevääseen asti olisi olennainen muutos. Tällöin saataisiin aikaa ensinnäkin kahdelle työnkehittämisillalle, hanketta voitaisiin välillä arvioida ja tehdä tarvittaessa muutoksia eikä hanke myöskään olisi niin haavoittuvainen, mikäli hankkeen vetäjä olisi välillä poissa.

Vilkan (2007, 100) mukaan tutkimuksen tekemisessä korostuu ennen kaikkea tutkimuksen huolellinen suunnittelu mutta tästäkin huolimatta virheitä voi tapahtua. Huolellisen suunnittelun haasteena tässä hankkeessa on ollut sekä aika, tutkijan kokemattomuus että innokkuus. Kaikissa vaiheissa on siltikin pyritty noudattamaan huolellisuutta ja tarkkuutta. Huolellinen suunnittelu ei myöskään poista ulkoapäin tulevia vaikeuksia, mutta kylläkin lieventää niiden vaikutuksia.

Tämä tutkimuksellinen kehittämishanke on monivaiheinen ja vaatii onnistuakseen monia tietoja ja taitoja. Onnistuneiden kyselylomakkeiden tekeminen on ollut suurin haaste koko hankkeelle. Toisena haasteena on ollut kohdejoukon motivoiminen. Työelämänohjaajan apu ja tuki on ollut tärkeää hankkeen eri vaiheissa, sillä hän on omalla innokkuudellaan ja paneutumisellaan vaikuttanut hankkeen sujuvaan etenemiseen ja kannustanut myös muita työntekijöitä olemaan aktiivisia. Työyhteisölle järjestetyn työnkehittämisillan suunnitteleminen ja toteutus ovat olleet niin ikään haasteellisia ja opettavia vaiheita.

Mainitsematta ei voi jättää kyselylomakkeilla saadun aineiston analysoinnin ja lopullisen raportoinnin haastavuutta. Engeström (1995, 236) mainitsee yhdeksi haasteista myös sen, että yhden henkilön ympärille muodostuneen hankkeen aineiston analysointi ja tulosten raportointi voi olla ylivoimainen työ. Tässä hankkeessa kohdejoukoksi rajattiin yhden päiväkodin henkilökunta, joten aineistoa ei tullut niin paljon, että sen analysointi olisi käynyt ylivoimaiseksi. Sen sijaan haasteita asettivat analysoinnin menetelmät ja niiden hallinta.

Muutamiiin kyselylomakkeisiin oli ensimmäisessä vaiheessa vastattu puutteellisesti (havaintoarvoja puuttui), mutta koska otos muutenkin oli pieni, puutteellisia lomakkeita ei poistettu. Aineiston tallennusvaiheessa virheitä on pyritty välttämään tarkastamalla aineiston ja havaintomatriisin täsmävyys useamman kerran. (ks. Vilka 2007, 106, 108, 114.) Myös yksi vastaajien toimesta väärinymmärretty kysymys aiheutti lisätyötä hankkeen arviointivaiheessa (”arvioikaa hankkeessa tuotetun materiaalin käyttökelpoisuutta”, liite 4). Mikäli tilanne olisi vasta edessä, kysymys aseteltaisiin selkeämmin ja yksityiskohtaisemmin. Nyt jouduttiin tekemään vielä erillinen tarkentava kysely aiheesta.

7.2 Eettisyys

Hankkeen edetessä on pyritty noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Kaikissa vaiheissa on noudatettu huolellisuutta, tarkkuutta ja rehellisyyttä. Saatuja tietoja on kerätty ja käsitelty luottamuksellisesti siten, että ulkopuoliset eivät ole päässeet niihin käsiksi. Tutkimus- ja analysointimenetelmät on valittu siten, että ne palvelevat hankkeen tavoitteita mahdollisimman hyvin, mutta että ne eivät loukkaa ketään hankkeeseen osallistuvaa. Vaikka kyselylomakkeiden eri mieltä/samaa mieltä – väittämissä esitettiin stereotyyppisiä näkemyksiä pojista, raportoinnissa on pyritty välttämään kaikenlaisia mahdollisesti loukkaavia ja tyypitteleviä ilmaisuja. (Vilka 2007, 91.)

Hankkeesta, sen tavoitteista, tarkoituksesta ja etenemisestä on informoitu päiväkodin työntekijöitä useissa eri vaiheissa. Hankkeen alkuvaiheessa myös päiväkodin lasten vanhemmille laitettiin tiedote hankkeesta, sen tavoitteista ja tarkoituksesta. Kyselylomakkeiden perusteella ulkopuoliset eivät voi tunnistaa vastanneita henkilöitä. Tosin kysytyn työskentelynimikkeen ja varhaiskasvatuksen työkokemuksen avulla vastaajan mahdollisesta henkilöllisyydestä voisi tehdä joitain johtopäätöksiä, mutta koska kyselylomakkeet eivät ole olleet ulkopuolisen tarkastelun alla, tätä ongelmaa ei ollut. Hankkeen etenemiselle, tuloksille ja tulosten analysoinnille yksittäisten vastaajien henkilöllisyydellä ei ole merkitystä hankkeen etenemisen kannalta eikä näihin seikkoihin ole kiinnitetty huomiota.

Tälle tutkimukselliselle kehittämishankkeelle on hankittu lupa sekä vs. päiväkodin johtajalta että vs. varhaiskasvatuksen esimieheltä. Lopullisessa opinnäytetyössä ei

sovitusti mainita hankkeessa mukana olleen päiväkodin nimeä. Hankkeen työelämäohjaaja on seurannut tiiviisti työn etenemistä ja sen eri vaiheita, joten työelämän ja päiväkodin työntekijöiden näkökulma on otettu huomioon sitäkin kautta. Samalla on pyritty välttämään aiheen liian monimutkaista käsittelyä ja selkiytetty ja pidetty mielessä hankkeen tavoitteita.

7.3 Päiväkodin työntekijöille tärkeät kysymykset

Työnkehittämisillassa päiväkodin työntekijät saivat itse valita ensimmäisen vaiheen kyselyn tuloksista ne aiheet, joita he halusivat tarkemmin käydä läpi. Tässä kappaleessa pohditaan työntekijöiden tärkeiksi kokemia aihealueita teorian ja hankkeessa saatujen tulosten pohjalta. Lisäksi pohditaan sitä, onko pojilla enemmän erilaisia vaikeuksia kuin tytöillä.

7.3.1 Saavatko pojat käyttäytyä vapaammin kuin tytöt, onko pojilla erityisvapauksia?

Yli 11 vuotta varhaiskasvatuksessa työskennelleet sallivat vastausten mukaan poikien käyttäytyvän eri tavalla kuin tyttöjen, ero oli jopa tilastollisesti merkitsevä. Kaikkien vastausten perusteella näyttäisi kuitenkin siltä, että yleisesti ottaen pojille ei sallita enemmän vapauksia kuin tytöille eikä poikien sallita käyttäytyvän eri tavalla kuin tyttöjen. Kysymys voi olla siitä, että pitempään työskennelleet ymmärtävät poikien erilaisen tavan toimia ja haluavat vastata siihen tarpeeseen. Kysymyksessä ei siis välttämättä ole negatiivissävytteinen asia.

Kuitenkin tietynlaisen käytöksen pitäminen tyypillisesti poikien tai tyypillisesti tyttöjen käytöksenä voi Sundellin mukaan aiheuttaa kielteisiä seurauksia. Rettelöintiä tai sääntöjen rikkomista ei tulisi sallia kenellekään sillä perusteella, että sellaisia pojat tai tytöt ovat. Sukupuolesta riippumatta tulee kaikilla olla päiväkodissa samat säännöt ja tätä myös hankkeeseen osallistuneet työntekijät keskustelussa painottivat. Mikäli säännöt eivät ole samat, voi käydä niin, että esimerkiksi poikia rohkaistaan olemaan rajuoitteisia, ja tyttöjen ja poikien konflikteihin puututaan eri tavoin tai kiusaamista vähätellään sanomalla, että sellaisiahan pojat ovat. (Sundell.)

Luottamuksellinen suhde poikien ja päiväkodin työntekijöiden välillä antaa tilaa poikien heikkouksille ja juuri niille tärkeille asioille, joita nykyään helposti kontrolloidaan, moralisoidaan tai mitätöidään, vaikka ne ovat ratkaisevan tärkeitä pyrittäessä selvittämään poikien olemassa olevia vaikeuksia. On hyvä muistaa, että tyttöjen ja poikien kehityksellisissä eroissa on enemmän yksilöllisiä kuin sukupuolten välisiä eroja. Sukupuolten välisten erojen tutkiminen on kuitenkin tärkeää, sillä on huomattu keskimääräisiä eroja sukupuolten välillä suurista yksilökohtaisista eroista huolimatta. (Keskinen & Hopearuoho-Saajala 1994, 44; Rantanen 2010, 92.)

7.3.2 Pystyvätkö naiset vastaamaan poikien tarpeisiin varhaiskasvatuksessa?

Kaikissa Pohjoismaissa päiväkotien henkilökunnan sukupuolijakautuma on Bredesenin (2004, 41—42) mukaan hyvin vinoutunut ja suurinta se on Suomessa. Mitä pienemmistä lapsista on kyse, sitä vähemmän hoito- ja opetushenkilökunnassa on miehiä.

On hyvä tiedostaa, että päiväkodeissa tehdään muutakin kuin hoito-, kasvat- ja huolenpitotyötä. Arjessa on mukana myös kiinteistö- ja siivoushenkilöstöä huolehtimassa ympäristön turvallisuudesta ja toimivuudesta, ja omalta osaltaan hekin ovat osa päiväkodin kasvatusympäristöä. Sukupuoleltaan he voivat olla niin miehiä kuin naisia ja kasvatushenkilöstön suhteet ja suhtautuminen myös näihin eri kontekstista tuleviin työntekijöihin ovat tärkeitä ja merkityksellisiä sen suhteen, millaista esimerkkiä lapsille näytetään sukupuolten välisestä kanssakäymisestä.

Tässä hankkeessa alle kymmenen vuotta varhaiskasvatuksessa työskennelleet vastaajat kokevat tilastollisesti merkitsevästi useammin, että pojat tarvitsevat mies-työntekijöitä varhaiskasvatukseen. Ammattiryhmiä verratessa etenkin lastentarhanopettajat ovat tätä mieltä. Lastentarhanopettajat myös arvioivat omia valmiuksiaan useammin melko hyväksi poikien kasvun ja kehityksen tukemisessa kuin muut ammattiryhmät, mutta kummassakaan ryhmässä ei oltu siltä mieltä, että valmiudet olisivat hyvät.

Päiväkodin työntekijät kokevat, että esimerkiksi perushoitotilanteissa etenkin pienten poikien tarpeisiin osataan naisina vastata. Tällainen näkemys on kuitenkin jokseenkin suppea ja sen sijaan tulisikin pohtia laajemmin, mikä merkitys lasten sosiaaliselle oppimiselle ja kehittymiselle on miesten poissaololla naisvaltaisessa varhaiskasvatuksen kulttuurissa. Varhaiskasvatuksessa tarvitaan kaikenlaisia miehiä mutta ei kuitenkaan sellaisia sukupuolelleen tyyppillisesti käyttäytyviä miehiä, jotka tekevät vain ”miesten töitä”, sillä tällöin lapsille välittyy hyvin laiha kuva sukupuolirooleista. Varhaiskasvattajan olisi hyvä laajentaa sukupuoliroolejaan. On tärkeää näyttää itsestään kasvattajana eri puolia ja kokeilla uusia asioita, vaikka niitä ei aluksi kovin hyvin osaisikaan. Sellaisten asioiden tekeminen, joissa ei ole kovin taitava, viestii myös lapsille, että ei ole vaarallista epäonnistua tai kokeilla asioita, joita ei osaa niin hyvin. Huomattavaa on, että myös tytöt tarvitsevat miehiä varhaiskasvatuksen ammatteihin samalla tavalla kuin pojat. (Bredesen 2004, 12, 37, 47; Sundell.) Hankkeeseen osallistuneet päiväkodin työntekijät ovat sitä mieltä, että miestyöntekijät ovat sallivampia ja hyväksyvät helpommin poikien raisumman toiminnan.

Peltonen ym. (1991, 82) havaitsivat omassa tutkimuksessaan, että päiväkodin henkilökunta piti poikia hankalasti aikuisen ehdotuksista innostuvina. Myös tässä hankkeessa työntekijät vastasivat samansuuntaisesti mutta poikien motivoimista osallistumaan pidetään työntekijöiden kesken kuitenkin melko helppona. Tulisikin pohtia, millaista toimintaa päiväkodissa suunnitellaan, kun poikien innostus osallistumiseen ei ole kovin hyvä? Miten toiminta markkinoidaan pojille, miten heidät saadaan osallistumaan, puhutaanko samaa kieltä poikien kanssa? Myös Ala-Fossi ja Kivikangas (1996, 32—33) toteavat samoin kuin tämän päiväkodin työntekijät, että poikien koetaan tarvitsevan erilaista toimintaa kuin tyttöjen, mutta että myös poikien motivointi pitää osata tehdä oikealla tavalla.

Poikien alisuoriutumistakin pohdittiin nimenomaan siitä näkökulmasta, onko nais-työntekijöiden suunnittelema ja ohjaama toiminta sellaista, että se ei kiinnosta poikia eikä vastaa poikien tarpeisiin, sillä pojilla vaikuttaa olevan kiire leikkimään ja erilaiset toimet saatetaan siksi tehdä nopeasti ja huolimattomasti. Lisäksi poikien keskinäinen kilpailu ensimmäiseksi tulemisesta voi aiheuttaa levottomuutta. Ajateltiin, että tässä olisi työntekijöillä peiliin katsomisen paikka: ymmärtävätkö työntekijät pojille ominaisen tavan toimia? Millaiset asenteet työntekijöillä on?

Tässä hankkeessa päiväkodin työntekijät arvioivat poikien viihtyvän päiväkodissa, mutta Peltosen ym. (1991, 96) tulos oli päinvastainen, kun asiaa oli kysytty suoraan pojilta itseltään. On kiinnostava seikka, että poikien koetaan viihtyvän päiväkodissa, vaikka työntekijät epäilevät omia valmiuksiaan, tietojaan ja taitojaan poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteiden suhteen. Mihin poikien oletettu viihtyminen pohjautuu? Jatkossa olisi mielenkiintoista selvittää, miten pojat itse kokevat päiväkodin toiminnan ja oman viihtymisensä ja mitkä seikat siihen vaikuttavat (esimerkiksi työntekijöiden sukupuoli jne.).

7.3.3 Poikien fyysisuus ja toiminnallisuus, levottomuuttako?

Pojilla on tyttöjä enemmän liike-energiaa (Sinkkonen 2005, 165) ja sekä rauhattomuus että levottomuus mainitaan myös Peltosen ym. (1991, 176) tutkimuksessa yhtenä poikien ongelmana. Esimerkiksi isossa ryhmässä tapahtuva ruokailu voi olla tilanne, jossa pojat altistuvat levottomuudelle. Työntekijät mainitsivat myös tässä hankkeessa poikien levottomuuden etenkin silloin, kun paikalla on muita lapsia, esimerkiksi pukemis-, riisumis- ja ruokailutilanteissa.

Lastentarhanopettajat pitävät tässä hankkeessa poikien leikkejä toiminnallisempina kuin muut ammattiryhmät. Pitkään työssä olleet verrattuna lyhyemmän työkokemuksen omaaviin kuvaavat poikien häiriköivän merkittävästi enemmän. On mielenkiintoista pohtia, miksi näin on. Toinen kiinnostava seikka on lastenhoitajien ja muilla nimikkeillä työskentelevien ammattiryhmien kokema poikien aggressiivisuus. Koulutuksella voi jälkimmäisessä tapauksessa olla merkitystä, jolloin teoria voisi ohjata lastentarhanopettajia näkemään pojat enemmänkin toiminnallisina aggressiivisuuden sijaan. Voisi siis olettaa, että lastentarhanopettajilla olisi enemmän tietoa poikien erityispiirteistä ja sitä kautta näkemystä, jossa toiminnallisuutta ei nähdä aggressiivisuutena. Se, miten päiväkodin työntekijät tulkitsevat pojille ominaisia piirteitä ja miten tulkintaan vaikuttavat työkokemus ja/tai koulu, olisi mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe.

Jo 1990-luvun alussa Peltosen ym. (1991, 78) tutkimuksessa poikien rauhattomuus nähtiin poikien suurimpana hankaluutena ja maailman muuttuminen 2000-luvulla entistä levottomammaksi kuormittaa Sinkkosen (2005, 295, 308–311) mu-

kaan erityisesti lapsia. Mutta onko levottomuus todella lisääntynyt? Lapset eivät liiku ja lepää tarpeeksi, mutta passivoituvat ja pelaavat liikaa keskushermostoa kuormittavia pelejä. Lasten levottomuuden taustalla voi olla myös lapsen vuorokausi- ja viikko-ohjelma, jotka olisikin levottomuutta pohtiessa hyvä käydä läpi yhdessä vanhempien kanssa ja katsoa, löytyisikö sieltä muuttamisen aiheita. Suomalaiset lapset nukkuvat vähemmän kuin ikätoverinsa muualla Euroopassa ja unen määrä on vähenemässä entisestään. Tulisi kuitenkin muistaa, että lapset ovat luonnostaan levottomia (pojat pienestä asti levottomampia kuin tytöt) ja että levottomuus kuuluu lapsuuteen. (Sinkkonen 2005, 308–311.)

Sinkkonen (2005, 308–311) jatkaa, että mitä pienemmästä lapsesta puhutaan, sitä vähemmän aikaa hän jaksaa istua paikoillaan ja keskittyä yhteen asiaan. Kasvattajien pitäisikin pohtia, onko lapsi oikeasti levoton, vai onko kysymys aikuisten vaikeudesta tässä lyhytjännitteisessä ja nopeatempoisessa kulttuurissa sietää lasten sähläämistä ja sitä, että lasten valvominen sitoo ja rajoittaa aikuisten tekemisiä? Mielenkiintoista olisikin pohtia, mikä päiväkodin arjessa on sellaista, joka tuo esille lasten rauhattomuuden ja vaikeudet keskittyä? (ks. Peltonen ym. 1991, 176–177.)

Sinkkonen (2005, 329) mukaan on paljon poikia, jotka hyötyvät siitä, että aikuiset ymmärtävät heitä poikina. Nämä pojat ovat juuri niitä energisiä menijöitä ja hiukan impulsiivisia rasavillejä, jotka etsivät voimakkaita kokemuksellisia elämyksiä ja jotka nauttivat vauhdista ja liikkeestä. Osa pojista rauhoittuu kuitenkin myös kuunteleman järkeviä perusteluja ja he ottavat neuvot vakavasti. Poikien liikunnallisuuden ja toiminnallisuuden ohella ei saa unohtaa hienomotorisia taitoja kehittäviä toimintoja. Jos poikien hienomotoriikkaa ei kehitetä ennen kouluikää säännönmukaisesti, voi käydä niin, että osa arvokkaista kasvu- ja kehitymisvuosista jää hyödyntämättä. (Gurian & Stevens 2005, 86.)

Pojat ovat Sinkkonen (2005, 212, 325, 246) mukaan usein varomattomia ja tekevät joskus ryhmässä tyhmyyksiä. Heille voi sattua onnettomuuksia, koska he yliarvioivat omia taitojaan ja kykyjään ja syyttävät epäonnistumisesta ja vahingoista huonoa tuuria, eivätkä vielä puutteellisia valmiuksiaan. Kasvattajien sukupuoliherkkyyttä osoittaa sen myöntäminen, että näin voi tosiaankin käydä, pojat voivat satuttaa itseään. Tällöin kasvattajien on tehtävä tarvittavat turvallisuutta varmistava-

vat toimenpiteet, mutta on varottava suojelemasta poikia kaikelta jännitykseltä ja uusien asioiden kokeilemiselta. Leikkeihin tulisi suhtautua sukupuolisensitiivisesti eli kasvattajan tulisi ymmärtää, että pojat (ja tytötkin) luovat omat leikkinsä hyvästä syystä.

7.3.4 Poikien leikit ja kaverisuhteet

Vapaan leikin aikana poikien on vastaajien mukaan melko helppoa löytää leikkikaveri, eivätkä he häiritse toisten leikkiä. Pojat nähdään tässä hankkeessa päiväkodin henkilökunnan kesken melko sosiaalisina eikä pojilla koeta olevan sen enempää sosiaalisia vaikeuksia kuin tytöilläkään. Työntekijöiden mukaan häiriköintiä voivat joskus aiheuttaa tilanteet, joissa poika ei tiedä, miten pääsisi mukaan toisten leikkiin. Keskinäisissä suhteissaan poikien on todettu olevan hyvin sosiaalisia ja solidaarisia toisiaan kohtaan, mutta ryhmissä, joissa on sekä tyttöjä että poikia, on havaittu erilaista käyttäytymistä (Keskinen & Hopearuoho-Saajala 1994, 40). Myös tässä hankkeessa kuvattiin poikien sosiaalisuutta kaksiteräiseksi: toisaalta pojat kulkevat isoissa ryhmissä, mutta ryhmien sisällä pojat voivat olla hyvinkin itsekkäitä ja käyttää valtataistelussa fyysisiä keinoja.

Kasvattajien on hyvä tiedostaa, että sitoutuminen poikien leikkiin samalla tavalla kuin tyttöjen, on tärkeää. Osallistuminen ei saa olla pelkästään leikin rajoittamista. Poikia täytyy tukea sosiaalisissa tilanteissa kuten tyttöjä, jotta poikien valmiudet kohdata erilaisia tilanteita kehittyvät. (Keltikangas-Järvinen 2010, 179–180.)

Suomessa varhaiskasvatuksen piirissä olevat lapset ovat Cacciatoren (2007, 146) mukaan yleensä ryhmissä, joissa on sekä tyttöjä että poikia. Tällaisessa sekaryhmässä lapset tarkkailevat vastakkaisen sukupuolen käytöstä ja harjoittelevat sitä, miten pojat ja tytöt, miehet ja naiset, toimivat yhdessä. Sujuva yhteisleikki rakentaa yhteisymmärrystä ja taitoja tuleviin ihmissuhteisiin. Kasvattajien tulee olla lasten tukena niin, että erilaiset lapset pärjäisivät paremmin keskenään ja leikki rikastuisi entisestään.

Päiväkodin työntekijät eivät vastausten perusteella pidä poikia erityisen empaattisina. Keskinen ja Hopearuoho-Saajalan (1994, 35) mukaan pojat ja tytöt eivät kiinnitäkään yhtä paljon huomiota sosiaalisiin vihjeisiin kuten ihmisiin ja kas-

vonilmeisiin. Sen sijaan pojat ovat kiinnostuneempia ei-sosiaalisista vihjeistä ja kohteista ja tämän vuoksi voidaan olla sitä mieltä, että pojat olisivat vähemmän empaattisia kuin tytöt.

On huomattava, että pojat ovat kuitenkin hyvin emotionaalisia omalla tavallaan. He eivät ehkä koe tunteita samalla tavalla kuin tytöt, mutta ovat kuitenkin herkkiä reagoimaan ympäristöönsä. (Gurian & Stevens 2005, 78.) Herkille pojille asiat on Sinkkosen (2005, 101, 329) mukaan esitettävä varovasti ja tunteisiin vedoten ja on tärkeää tunnistaa ja tiedostaa herkän pojan luonne, jotta ei turhaan aiheutettaisi pojalle entistä hämmentyneempää oloa.

Sundellin mukaan pojat tarvitsevat kasvattajilta läheisyyttä, keskustelua ja myönteistä huomiota yhtä paljon kuin tytötkin. Tässä hankkeessa päiväkodintyöntekijät kyllä kokevat poikien tarvitsevan läheisyyttä, mutta sitä, saavatko pojat läheisyyttä, ei tässä selvitetty. Yhtenä osa-alueena mahdollisissa jatkotutkimuksissa tämä voisi olla mielenkiintoinen aihealue.

7.4 Onko pojilla enemmän vaikeuksia kuin tytöillä?

Tässä kappaleessa käsitellään lyhyesti poikien mahdollisia vaikeuksia, vaikka työntekijät eivät työnkehittämisillansa nostaneet tätä keskeiseksi asiaksi. On tärkeää ettei poikia nähdä vain ongelmaisina ja tässä kokemusperäinen tieto tukee sitä näkemystä, että pojat pärjäävät päiväkodin arjessa siinä missä tytötkin.

Keskisen ja Hopearuoho-Saajalan (1994, 7) saamien tulosten mukaan päiväkodin henkilöstö kokee pojilla olevan enemmän erilaisia käyttäytymishäiriöitä kuin tytöillä. Tässä hankkeessa päiväkodin työntekijät eivät kokeneet pojilla olevan sen enempää sosiaalisia vaikeuksia kuin tytöilläkään. Eikä poikia pidetty tyttöjä levottomampina. Keltikangas-Järvisen (2010, 220) mukaan stressi saa pojilla helpommin aikaan häiriökäyttäytymistä ja pojat olisivat siten tyttöjä aikaisemmin vaarassa syrjäytyä. Päivähoidossa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että pojille tarjoutuu hyvä mahdollisuus rakentaa kiintymyssuhde edes yhden aikuisen kanssa. Tämä suhde voi toimia stressiä ja sitä kautta ongelmakäyttäytymistä ehkäisevästi.

Pojilla on Sinkkosen (2005, 168) mukaan enemmän kielenkehityksen häiriöitä kuin tytöillä, mutta tässä päiväkodin työntekijät olivat toista mieltä. Keskisen ja Hopearuoho-Saajalan (1994, 33) mukaan tytöt eivät ole sen taitavampia kielellisesti kuin pojatkaan. Tässä on Sinkkosen ja Keskisen & Hopearuoho-Saajalan tulosten välillä huomattavissa ristiriitaa. Toisaalta Sinkkosen teos on yli kymmenen vuotta uudempi, joten voisi olettaa, että kehittyneet tutkimusmenetelmät ovat voineet vaikuttaa siihen, että esimerkiksi neurologisesta perustasta kielen kehittymisen suhteen on saatu uudenlaista tietoa.

7.5 Sukupuolisensitiivisen työn kehittäminen

Sinkkosen (2005, 329) mukaan kasvatuksen tarkoituksena on auttaa lasta tulemaan mahdollisimman tarkoin sellaiseksi, kuin hänen on tarkoitus tulla. Itsenäisyys syntyy, kun lapsi saa kasvaa rauhassa tulematta liikaa ohjailuksi tai kasvateuksi. Tyttöjen ja poikien erilaisuuden syvempi ymmärtäminen ja kasvatuksen osuuden oivaltaminen tämän erilaisuuden syntymisessä on tärkeä kasvatuksen osa-alue. (Peltonen ym. 1991, 175–176, 179.) Nämä seikat on hyvä muistaa myös sukupuolisensitiivistä työtä kehitettäessä. Ei tarvitse välttämättä tehdä radikaaleja muutoksia itse toimintaan, mutta sen sijaan on tärkeää vaikuttaa aikuisten asenteisiin ja niiden tietoiseksi tekemiseen sekä toimintaan. Luovuus ja lapsen löytäminen aikuisesta itsestään voivat muodostua tärkeiksi välineiksi sukupuolisensitiivisen työn kehittämisessä.

Hieman yllätyksenä kävi ilmi, että päiväkodin työntekijät kuvasivat ryhmien valitsemia kehittämistehtäviä osittain sukupuolistereotyyppioita ylläpitävinä, kun ajateltiin, että pojat haluavat ajaa autoilla ja nikkaroida. Tämä ei ollut hankkeen alkupe räinen tarkoitus, vaikka pyrkimyksenä olikin ottaa pojat jatkossa paremmin huomioon päiväkodin arjessa. Palatsi (2005, 71–72) havaitsi tutkimuksessaan samansuuntaisia viitteitä siitä, että lapsia kasvatetaan perinteisen sukupuoliroolien mukaan. Nyt olisikin aika pysähtyä miettimään Olafsdottirin (1998, 51) ja Ylitapio-Mäntylän (2009, 102) ajatuksia perinteisten sukupuolimallien murtamisesta, jotta varhaiskasvatus ei enää tuottaisi sukupuoleen sidonnaista leikkikulttuuria ja estäisi tyttöjä ja poikia kokeilemasta erilaisia toimintoja ja tehtäviä.

Tässä kehittämishankkeessa saatu tulos pienryhmätoiminnan hyödyllisyydestä sekä työntekijöiden että lasten näkökulmasta tukee jo vuonna 1991 Espoon poika-projektissa todettua oletusta siitä, että pienryhmätoiminta lisää lasten (ja työntekijöiden) viihtyvyyttä päiväkodissa. Lisäksi lasten osallisuuden lisääminen tukee tätä näkökulmaa sekä tässä hankkeessa että Espoon projektissa. Jatkossa kannattaa miettiä entistä tarkemmin pienryhmätoiminnan etuja sekä lasten että työntekijöiden kannalta nimenomaan osallisuutta ja viihtyvyyttä lisäämään. Kerhotoyppisen toiminnan jatkaminen on suositeltavaa lasten tarpeet ja toiveet huomioiden sekä aikuisten tietotaitoa toiminnan suunnittelussa ja toteutuksessa hyväksi käyttäen. Kerhotoiminnan suunnittelussa kannattaa ottaa huomioon myös yhteistyön mahdollisuudet eri toimijoiden välillä.

Kaiken kaikkiaan olisi tärkeätä arvioida toiminnalle asetettuja rajoja ja sääntöjä säännöllisesti, kriittisesti ja lapsiryhmälähtöisesti. Käytäntöjen kyseenalaistaminen ja tarvittaessa niistä luopuminen tai uusien kehittäminen ovat tärkeitä työkaluja varhaiskasvatuksen ammattilaisille.

Tässä hankkeessa tuotettu materiaali vastasi työntekijöiden tiedontarpeeseen kohdallisesti ja se on liitetty osaksi päiväkodin omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa. Materiaali ei kuitenkaan tavoittanut työntekijöitä parhaalla mahdollisella tavalla. Jatkossa erilaisten hankkeiden tuloksena syntyneiden materiaalien saatavuuteen ja käyttökelpoisuuteen tulee kiinnittää huomiota siten, että materiaali saavuttaisi mahdollisimman monta työyhteisön jäsentä. Nyt materiaalit ovat olleet aktiivisimpien työntekijöiden ja tiimien käytössä. Materiaalien toteutus, esittely ja käytäntöön sulauttaminen tulee hoitaa erilaisten menetelmien kautta ja pidemmän prosessin tuloksena. Lisäksi tulee mahdollistaa materiaalien riittävyys niin, että sitä on kaikkien saatavilla.

Tarkoituksena tässä hankkeessa on ollut päiväkodin sukupuolisensitiivisen poikien kanssa tehtävän työn kehittäminen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman päivittäminen. Hankkeen myötä työntekijöillä on ollut mahdollisuuksia pohtia omaa suhtautumistaan ja toimintatapojaan. Yhteisen keskustelun ja valitsemiensa kehittämistehtävien myötä työyhteisö pystyi kehittämään toimintaansa sukupuolisensitiivisen pedagogiikan mukaisesti. Loppuarvioinnin perusteella voidaan sanoa, että hankkeen kehittämisosuus vaikutti hieman päiväkodin toimintatapoihin ja työntekijät kokivat saaneensa välineitä poikien huomioimiseksi. Toimintatutkimuksellinen ote oli hyvä valinta kehittämistyötä ajatellen, mutta jatkossa kehittämisosuuden olisi vastaavanlaisissa hankkeissa tarkoituksenmukaista olla riittävän laaja ja pitkäkestoinen, jotta päiväkodin käytäntöihin pystyttäisiin merkittävästi vaikuttamaan.

On tärkeää huomata, että muutkin päiväkodit, kuin vain ne joilla on erityisesti ohjelmassaan tasa-arvotyö, tekevät työtä tyttöjen ja poikien hyväksi. Pedagogiikka ilmenee arjen käytäntöinä ja sukupuolityötä tehdään tavalla tai toisella, noudattipa henkilökunta omasta mielestään sukupuoli- tai tasa-arvopedagogiikkaa tai ei. (Bredesen 2004, 51.) Purjon (2010, 20–22) mukaan on kuitenkin huomioitava, että sukupuolierityisyys ei ole vain sitä, että tytöille ja pojille järjestetään toimintaa toisistaan erillään. Hän pitää sukupuolierojen huomioonottamista eettisenä ja kehottaa välttämään stereotyyppistä luokittelua.

Vastaavasti Lindroos (2010, 185) esittää, että suomalaisessa kulttuurissa ei tunnustettaisi riittävästi sukupuolten erityislaatuista. Yhdenvertaisuutta, itsenäisyyttä ja valinnanvapautta korostaessa sukupuolten erilaisuus helposti unohtuu. Lindroosin mukaan tästä seuraa, että tietoisuus omaan sukupuoleen liittyvistä erityispiirteistä on heikkoa ja että kyky nähdä mitä tyttö tai poika tarvitsee kasvaakseen, voi olla puutteellista.

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden tulisi Bredesenin (2004, 35–37, 44) mukaan hyväksyä se, ettei lapsen kehitystä pysty määräämään eikä lasta voida muokata aikuisten toiveiden mukaiseksi. Lasta tulee tukea hänen kokeillessaan sukupuoli-stereotyyppisiä ylittäviä rajoja. Työntekijöiden pitäisi ennen kaikkea pohtia omia

asenteitaan ja työskentelytapojaan, sillä ne muodostavat pohjan toimintasuunnitelmille ja tavoitteille. Varhaiskasvatuksen työntekijät ovat lapsille esikuvia vanhempien ja lapselle muiden tärkeiden ihmisten rinnalla ja siksi on tärkeää tarkastella omaa ja kollegoiden toimintaa sukupuolta tulkitsevina ja edustavina henkilöinä. Työntekijöiden tulee voida ilmentää sekä maskuliinisia että feminiinisiä piirteitä ja ilmaista siten itseään monipuolisesti. Lasten on hyvä nähdä, että miehet ja naiset niin kotona kuin päiväkodissakin pystyvät tekemään samoja töitä aivan yhtä hyvin ja että esimerkiksi lohtua voi saada mieheltäkin. Aikuisten väliset suhteet ja vuorovaikutus ovat kaiken perusta, sillä jos nämä ovat ristiriidassa sen kanssa miten lapsia ohjataan, asia kääntyy itseään vastaan. Tämän vuoksi on tärkeää, että työntekijät kiinnittävät huomiota siihen, miten toisesta sukupuolesta puhutaan ja miten heidän kanssaan toimitaan arjen tilanteissa. Kunnioittava ja asiallinen suhtautuminen on tärkeää, mutta ei huumoria tarvitse silti unohtaa. (Bredesen 2004, 35–37, 44.)

Pohjoismaisissa päiväkodeissa ja peruskouluissa on Bredesenin (2004, 21) mukaan nähtävissä yhteys taloudellisten resurssien ja laadun välillä. Mitä ja miten lapset oppivat ja miten paljon sosiaalisia valmiuksia he omaksuvat, riippuu paljon yksiköstä ja henkilökunnasta. Tämä liittyy kuitenkin taloudellisiin edellytyksiin, ei sukupuoleen. Resurssien alhaisuus voi johtua siitä, että varhaiskasvatus- ja opetustyötä ei arvosteta riittävästi, koska niitä pidetään ”naisten työnä”, jota melkein kuka tahansa voi tehdä ja jolla ei ole tarpeeksi painoarvoa yhteiskunnassa. Mikäli taloudelliset syyt aiheuttaisivat poikien vaikeudet, ongelmaan olisi olemassa ratkaisu: lisää resursseja varhaiskasvatukselle ja opetukselle. Tosiasia kuitenkin on, että ryhmäkoot kasvavat koko ajan, mutta esimerkiksi päteviä sijaisia on vaikeaa tai jopa mahdotonta saada vakituisen henkilökunnan poissaolojen, esimerkiksi lomien ja sairauslomien tilalle. (emt. 2004, 21.)

Pedagogisesta näkökulmasta katsottuna pitäisi varhaiskasvatuksessa Bredesenin (2004, 35) mukaan keskittyä voimavaroihin ja ratkaisuihin ongelmien ja puutteiden sijaan. Jos pojat eivät osallistu, mikä siihen on syynä ja miten heidät saisi osallistumaan? Mikä poikia kiinnostaa? Millaista yhteistyötä tehdään eri tahojen kanssa, jotta voidaan tarjota kaikille lapsille mahdollisimman monipuolista ja kehitystä tukevaa varhaiskasvatusta? Millaiseen henkilökohtaiseen asenne- ja ajatus-työhön työntekijät ovat valmiita omalta kohdaltaan, jotta esimerkiksi sukupuolis-

tavan leikkikulttuurin ja stereotyyppisten sukupuolten luokittelujen sijaan oltaisiin valmiita ajattelemaan asioita laajemmasta näkökulmasta? Suurimmat haasteet sukupuolisensitiivisen työn kehittämiseksi ovat varhaiskasvatuksen työntekijöiden itsensä ratkottavissa ensin asennetasolla ja myöhemmin toiminnan tavoitteita ja suunnitelmia tehdessä ja ratkaisuina arjessa.

Valtioneuvoston selonteossa (Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 36) esitetään sekä varhaiskasvatussuunnitelman että esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin sisällytettäväksi tavoitteet sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ja sukupuoli-stereotyyppien purkamiseksi. Nyt ko. asiakirjoissa puhutaan vain sukupuolten erityistarpeiden huomioimisesta avaamatta käsitettä sen tarkemmin, ja sukupuoleen liittyvästä kiusaamisesta (Opetushallitus 2010, 7), sekä lapsen tasa-arvoisuuden kokemisesta sukupuolesta riippumatta ja tyttöjen ja poikien tasavertaisuudesta varhaiskasvatuksessa (Stakes 2005, 15, 39). Jotta sukupuolisensitiivisyys siirtyisi myös arjen työhön, tulisi niin sosiaalialan opiskelijoille kuin alalla jo toimiville tarjota koulutusta sukupuolitietoisesta pedagogiikasta (ks. Sosiaali- ja terveysministeriö 2010, 36).

Toivon mukaan poikien näkökulmaa varhaiskasvatuksen kentällä tutkitaan jatkossa lisää. Tämäkin tutkimuksellinen kehittämishanke kannustaa jatkoselvitysten tekemiseen. Jotta päiväkodissa ja koko varhaiskasvatuksessa tehtävää sukupuolisensitiivistä työtä voitaisiin kehittää, tulisi tutkimukset jatkossa suunnata koskemaan koko henkilöstöä lastentarhanopettajien sijaan. On hyvä pitää mielessä, että varhaiskasvatustyö on moniammatillista ja laaja-alaista osaamista vaativaa työtä lasten, niin tyttöjen kuin poikien, ja perheiden parissa.

Jokaisella varhaiskasvatuksen yksiköllä on oma tiensä kuljettavanaan matkalla kohti sukupuolisensitiivisempää toimintaa. Valmiita malleja ei voi kopioida ja jokaisen on löydettävä oma tapansa toteuttaa sukupuolisensitiivistä pedagogiikkaa.

Lähteet

Elektroniset lähteet

Anttonen, E. 2006. Sukupuolisensitiivisyys kansalaistoiminnassa ja nuorisotyössä. KEVER 3/2006, ISSN 1796-8283. [www-dokumentti] Noudettu 18.5.2010. > <http://www.kever-osaja.fi/index.php/kever/article/viewArticle/1063/897> <

Bredesen, O. 2004. Uudet pojat ja tytöt – uusi pedagogiikka? J.W. Cappelens Forlag as, Oslo. Käännös vain verkkojulkaisuna. [pdf- tiedosto] Noudettu 6.1.2010. > http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name=DLFE-10167.pdf <

Hauglund, E. Esipuhe – Norja. Teoksessa Bredesen, O. 2004. Uudet pojat ja tytöt – uusi pedagogiikka? J.W. Cappelens Forlag as, Oslo. Käännös vain verkkojulkaisuna. [pdf- tiedosto] Noudettu 16.6.2010. > http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=39502&name=DLFE-10167.pdf <

Holm, S. & Laukkanen, M.-E. 2007. Fredi- Pojat, tasa-arvo ja ihmisoikeudet. 13.6.2007. [pdf-tiedosto] Noudettu 24.1.2011. > http://www.setlementtinuoret.fi/files/5/fredi_julkaisu.pdf <

Honkasalo, V., Nikunen, M. & Honkatukia, P. Miksi sukupuolesta on niin vaikea puhua? Teoksessa Hoikkala, T. & Suurpää, E. (toim.) Kauhajoen jälkipaini. Nuorisotutkijoiden ja ammattilaisten puheenvuoroja. Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 25, 13–15. [pdf-tiedosto] Noudettu 24.1.2011. > <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/julkaisuja/kauhajoki.pdf> <

Hynninen, P. & Juutilainen, P.-K. 2006. Seitsemän asiaa ohjauksen suunnittelusta ja tasa-arvosta. Sukupuolisensitiivinen ohjaus tasa-arvon edistäjänä koulutuksessa –hanke 2002-2006. Joensuun Yliopisto: Kasvatustieteiden tiedekunnan opetusmonisteita 43. [pdf-tiedosto] Noudettu 16.4.2011. > http://www.google.fi/url?sa=t&source=web&cd=1&ved=0CBYQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.hyvan.helsinki.fi%2Fsumo%2Fpdf%2FSeitsemän_asiaa_ohjaus-

sen_suunnittelusta.pdf&ei=n8GpTe_vLYvQsga61LWTCA&usg=AFQjCNEtd6iB
I4BYtiGhNgWUqlqPC1F7KQ <

Kleinfield, J.2009. The State of American Boyhood. Citation: Judith Kleinfield.
2009. The State of American Boyhood. *Gender Issues*.26, 113-120. [pdf-tiedosto]
Noudettu 15.5.2010. > <http://boysproject.net/papers/stateofboyhood.pdf> <

Mead, S. 2006.The evidence suggest otherwise. The truth about boys and girls.
EducationSector. [pdf-tiedosto] Noudettu 15.5.2010. >
<http://www.curriculum.org/secretariat/files/May17TruthBoysandGirls.pdf> <

Naisasialiitto Unioni ry. Hankkeet. Tasa-arvokasvatuksen kehittäminen päiväko-
deissa- hanke. Sukupuolisensitiivinen kasvatusasenne - tasa-arvoa päiväkoteihin.
[www-dokumentti] Noudettu 24.1.2011. >
<http://www.naisunioni.fi/index.php?k=15805> <

Opetushallitus. 2010. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2010. Määräyk-
set ja ohjeet 2010: 27. [pdf-tiedosto] Noudettu 7.4.2011. >
http://www.oph.fi/download/131115_Esiopetuksen_opetussuunnitelman_perustee_p_2010.pdf <

Rimpelä, A. 2010. Suomalaisnuorten terveys. Teoksessa Suomalainen lääkäriseu-
ra Duodecim. 2010. Nuorten hyvin- ja pahoinvointi. Konsensuskokous 2010.
Suomen Akatemia, 14-24. [pdf-tiedosto] Noudettu 24.1.2011 >
<http://www.duodecim.fi/kotisivut/docs/f1595320904/konsensus2010artikkelikirja.pdf> <

Rintanen, H. 2000. Terveys ja koulutuksellinen syrjäytyminen nuoren miehen
elämäkulussa. Tampere. Tampereen yliopisto. [pdf-tiedosto] Noudettu
28.1.2011. > <http://dev.ee.tut.fi/allpub/bitstream/handle/123456789/1338/951-44-4798-0.pdf?sequence=1> <

Setlementtinuorten liitto ry. Meikäpoika-projekti 2001-2003. Valtakunnallinen
poikatyön kehittämishanke. [www-dokumentti] Noudettu 24.1.2011. >
<http://www.setlementtinuoret.fi/index.phtml?s=79> <

Sosiaali- ja terveysministeriö 2010. Valtioneuvoston selonteko naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisusarja 2010:8, 36, 115. [pdf-tiedosto] Noudettu 24.1.2011. >

http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=1087414&name=DLFE-12723.pdf <

Sundell, S. Tasa-arvon edistäminen. Teoksessa Kirves, L. & Stoor-Grenner, M. Kiusaamisen ehkäisy varhaiskasvatuksessa. Kiusaamisen ehkäisyn ja puuttumisen suunnitelman laatiminen. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Folkhälsan, 43-45.

[pdf-tiedosto] Noudettu 28.1.2011. > [http://mll-fi-](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/9ebda77cd7b0cb5337757c0be9824655/1292332360/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf)

[bin.directo.fi/@Bin/9ebda77cd7b0cb5337757c0be9824655/1292332360/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf](http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/9ebda77cd7b0cb5337757c0be9824655/1292332360/application/pdf/13271105/Kiusaamisen%20ehk%C3%A4isy%20varhaiskasvatuksessa%20B5%20-%20www.pdf) <

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Kokopäivähoidossa päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa olleet lapset kunnan kustantamat palvelut. Tilasto- ja indikaattori-pankki SOTKANet 2005 – 2010. Päivitetty 16.6.2010. [www-dokumentti] Noudettu 16.6.2010. >

<http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu/tulossivu?regionCount=1&currentEvent=getData&sexCount=1&setId=p85c1a784c430d8c698d8a7096c4c3cbf2dcc08ca967542&indCount=2&yearCount=1> <

Tirronen, J. 2009. Muuttuva päivähoito. Lastentarhan- ja luokanopettajien näemyksiä päivähoiton ja opetustoimen hallinnon yhdistämisestä. ProGradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos/Varhaiskasvatus. [pdf-tiedosto] Noudettu 6.2.2010 >

https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/22357/URN_NBN_fi_jyu-200910284285.pdf?sequence=1 <

Uusitalo, T. 2007. Nuorten itsemurhat Suomessa. Sosiaali- ja terveysministeriö. Lapsivaltuutetun toimiston selvityksiä 2:2007. Julkaistu verkossa 11/2007. [pdf-tiedosto] Noudettu 28.1.2011. >

http://www.lapsiasia.fi/c/document_library/get_file?folderId=101063&name=DLFE-8152.pdf <

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. 2005. Oppaita 56. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy. [pdf-tiedosto] Noudettu 15.11.2009. >
<http://varttua.stakes.fi/NR/rdonlyres/DD04983E-D154-4FE4-90A1-E2690175BE26/0/vasu.pdf> <

Kirjalliset lähteet

Aaltola, J. & Syrjälä, L. Näkökulmia toimintatutkimukseen. Teoksessa Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R. & Moilanen, P. [toim.] 1999. ”Siinä tutkija missä tekijä” Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: WSOY Kirjapainoyksikkö, 15.

Ala-Fossi, S. & Kivikangas, S. 1996. Naisena pojan maailmassa – pojan sosiaalisen sukupuolen kehittyminen ja sen tukeminen naislastentarhanopettajan näkökulmasta. Kasvatustieteen kandidaatintyö. Oulun Yliopisto.

Alasuutari, P. 1999. Laadullinen tutkimus. 3. uudistettu painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Alkula, t., Pöntinen, S. & Ylöstalo, P. 1999. 1.-3. painos. Sosiaalitutkimuksen kvantitatiiviset menetelmät. Juva: WSOY – Kirjapainoyksikkö.

Cacciatore, R. 2007. Huomenna pannaan pussauskoppiin. Eväitä tyttönä ja poikana kasvamisen haasteisiin syntymästä murrosikään. Opas vanhemmille. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Cacciatore, R. & Koiso-Kanttila, S. 2008. Pelastakaa pojat! Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Engeström, Y. 1995. Kehittävä työntutkimus. Perusteita, tuloksia ja haasteita. Helsinki: Painatuskeskus Oy.

Eskola, J. & Suoranta, J. 2005. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä:

Gummerus Kirjapaino Oy.

Espoon kaupunki 1991. Espoon poika-projekti. Sosiaalivirasto1991.

Gissler, M., Puhakka, T., Vuori, M. & Karvonen, S. 2006. Poikien ja tyttöjen hyvinvointi ja terveys tilastoina. Teoksessa Karvonen, S. (toim.) 2006. Onko sukupuolella väliä? Hyvinvointi, terveys, pojat ja tytöt. Nuorten elinolojen vuosikirja. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisoasiain neuvottelukunta. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus, STAKES. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy, 18-37.

Gurian, M. & Stevens, K. 2005. The Minds of Boys. Saving Our Sons from Falling Behind in School and Life. Jossey-Bass. A Wiley Imprint.

Haataja, M.-L. 1992. Tasa-arvokasvatusprojekti neljässä kajaanilaisessa päiväkodissa vuosina 1987–1990. Loppuraportti. Oulun yliopisto, Kajaanin täydennyskoulutusyksikkö.

Heikkinen, H.L.T. 2007. Tutkiva ote toimintaan. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) 2007. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Dark Oy, 15–37.

Heikkinen, H. L. T. & Jyrkämä J. 1999. Mitä on toimintatutkimus? Teoksessa Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R. & Moilanen, P. [toim.] 1999. ”Siinä tutkija missä tekijä” Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: WSOY Kirjapainoyksikkö, 36, 55.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2000. 6., uudistettu laitos. Tutki ja kirjoita. Vantaa: Tummavuoren kirjapaino Oy.

Huovinen, T. & Rovio, E. 2007. Toimintatutkija kentällä. Teoksessa Heikkinen, H.L.T., Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) 2007. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Dark Oy, 94-95, 102.

Huttunen, J. (toim.) 1992. POIKA, POIKA! Näkökulmia pojan kasvuun ja kehitykseen. Joutsa: Nettopaino Oy.

Juutilainen, P.-K. 2005. Johdatusta sukupuolisensitiiviseen ohjaukseen. Teoksessa Leinonen, E. 2005. Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-projekti, 29-31.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WSOY.

Keskinen, S. & Hopearuoho-Saajala, K. 1994. Pojat päivähoidossa. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Kiviniemi, K. 1999. Toimintatutkimus yhteisöllisenä prosessina. Teoksessa Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R. & Moilanen, P. [toim.] 1999. ”Siinä tutkija missä tekijä” Toimintatutkimuksen perusteita ja näköaloja. Juva: WSOY Kirjapainoyksikkö, 64.

Leinonen, E. 2005. Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen. Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-projekti.

Lindroos, M. 2010. Nainen ja väkivalta. Teoksessa Purjo, T. & Gjerstad, E. (toim.) 2010. Sukupuoli ja väkivalta. Non Fighting Generation ry. Juva, 157-177.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. International Methelp Ky.

Metsämuuronen, J. 2005. Kokeellisen tutkimuksen perusteet ihmistieteissä. Metodologia-sarja 10. International Methelp Ky.

Olafsdottir, M.P. 1998. Tyttö- ja poikapedagogisia käytäntöjä päiväkotia ”Hjallisissa”. Teoksessa Arnesen, A.-L. (päätoim.) 1999. Eroja ja yhtäläisyyksiä. Sukupuoli pedagogisessa ajattelussa ja käytännössä. Helsingin yliopiston Vantaan Täydennyskoulutuslaitoksen julkaisuja 17/1999, 51,61.

Palatsi, P. 2005. Sosiaalinen sukupuoli lastentarhanopettajan hoivadiskurssissa. Kasvatustieteen pro gradu –tutkielma. Oulun yliopisto.

Peltonen, T., Hopearuoho-Saajala, K. & Keskinen, S. 1991. Tytöt ja pojat päivä-hoidossa. Päivähoidon sisällön kehittämisprojekti. Turun kaupungin sosiaalikes-kuksen julkaisuja n:o 4/1991.

Pollack, W. 1999. Tosi poikia. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Purjo, T. 2010. Sukupuolierityisyys nuorten väkivallattomuuskasvatuksessa. Te-oksessa Purjo, T. & Gjerstad, E. (toim.) 2010. Sukupuoli ja väkivalta. Non Figh-ting Generation ry. Juva, 20-30.

Rantanen, I. 2010. Pahat pojat, hyvät kasvattajat. Wirosidos Oy.

Reisby, K. 1998. Sukupuoliherkkä pedagogiikka. Teoksessa Arnesen, A.-L. (pää-toim.) 1999. Eroja ja yhtäläisyyksiä. Sukupuoli pedagogisessa ajattelussa ja käy-tännössä. Helsingin yliopiston Vantaan Täydennyskoulutuslaitoksen julkaisuja 17/1999, 15, 29.

Sinkkonen, J. 1990. Pienistä pojista kunnan miehiä. Juva: WSOY:n Graafiset lai-tokset.

Sinkkonen, J. 2005. Elämäni poikana. Porvoo: WS Bookwell Oy.

Syrjäläinen, E. & Kujala, T. 2010. Sukupuolitietoinen tasa-arvokasvatus – vaiettu aihe opettajan koulutuksessa ja koulun arjessa. Teoksessa Suortamo, M., Tainio, L., Ikävalko, E., Palmu, T. & Tani, S. (toim.) Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa. PS-kustannus, 25-40.

Vilka, H. 2007. Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2009. Lastentarhanopettajien jaettuja muisteluja sukupuolesta ja vallasta arjen käytännöissä. Acta Universitatis Lapponiensis 171. Tampere: Juvenes Print.

LIITE 1: Lupa tutkimuksellisen kehittämishankkeen toteuttamiselle

	[redacted] KUNTA Sivistystoimen lautakunta [redacted]	VIRANHALTIJAN PÄÄTÖS Yleinen
Viranhaltija vs. varhaiskasvatuksen päällikkö		Päivämäärä 03.12.2009
		Pykälä 2
Asia	Laura Heikkisen opinnäytetyön lupahakemus	
Esittely	Laura Heikkinen on anonut lupaa tehdä opinnäytetyöhön (sosiaali- ja terveysalan ylempi ammattikorkeakoulututkinto) liittyvän kyselytutkimuksen päiväkotit [redacted] henkilöstölle.	
Päätös	Laura Heikkiselle myönnetään lupa tehdä opinnäytetyöhön liittyvä kysely päiväkotit [redacted] henkilöstölle.	
Allekirjoitus Virka-asema	 [redacted] vs. varhaiskasvatuksen päällikkö	
Oikaisuvaatimus	Päätökseen tyytymätön voi tehdä kirjallisen oikaisuvaatimuksen. Oikaisuvaatimuksen saa tehdä se, johon päätös on kohdistettu tai jonka oikeuteen, velvollisuuteen tai etuun päätös välittömästi vaikuttaa (asianosainen) sekä kunnan jäsen.	
Oikaisuvaatimusviranomaisen	Viranomaisen, jolle oikaisuvaatimus tehdään, osoite ja postiosoite Sivistystoimen lautakunta Käyntiosoite [redacted] Postiosoite: [redacted] Puhelin [redacted] Telekopio [redacted] Sähköpostiosoite: kirjaamo@[redacted]	
Oikaisuvaatimusaika ja sen alkaminen	Oikaisuvaatimus on tehtävä 14 päivän kuluessa päätöksen tiedoksaannista. Kunnan jäsenen katsotaan saaneen päätöksen tiedon, kun pöytäkirja on asetettu yleisesti nähtäväksi. Asianosaisen katsotaan saaneen päätöksen tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemän päivän kuluttua kirjeen lähettämisestä, saatiliedostuksen osoittamana aikana tai erillisen tiedoksaannitiedotukseen merkittyinä aikana.	
Pöytäkirjan nähtäväksi asettaminen	Pvm 21.12.2009	
Tiedoksianto asianosaiselle	Lähetetty tiedoksi kirjeellä (kuntalaki 95 §) _____ Asianosainen _____ Laura Heikkinen 3.12.2009 Annettu nostin kuljetettavaksi pvm/tiedoksiantaja [redacted] Luovutettu asianosaiselle _____ Asianosainen Paikka, pvm ja tiedoksiantajan allekirjoitus _____ Munilla tavoin, miten _____	
Oikaisuvaatimuksen sisältö ja toimittaminen	Oikaisuvaatimuksesta on käytävä ilmi vaatimus perusteineen ja se on tekijän allekirjoitettava. Oikaisuvaatimus on toimitettava oikaisuvaatimusviranomaiselle ennen oikaisuvaatimusajan päättymistä.	
Lisätietoja	Päätös lähetetään asianosaisen viimeksi päätöksen tehneelle viranomaiselle ilmoittamaan osoitteeseen.	

LIITE 2: Ensimmäisen vaiheen kysely työntekijöille

Tiistaina 12.huhtikuuta 2010, [REDACTED]

Hei!

Opiskelen Lahden ammattikorkeakoulussa Sosionomi Ylempi AMK-tutkintoa ja suuntautumisvaihtoehtoni on lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen. Tämä kysely on osa opintoihini kuuluvaa tutkimuksellista kehittämishanketta eli opinnäytetyötä.

Tutkimuksellisen kehittämishankkeen tavoitteena on tuoda päiväkodin henkilökunnalle uusia ideoita ja näkökulmia päiväkodin arkeen poikien huomioonottamiseksi ja toimintaan poikien kanssa sukupuolisensitiivisen kasvatustapahtuman mukaisesti. Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa sukupuolinäkökulman huomioonottamista. Kun kasvattaja tiedostaa omat asenteensa sukupuolia kohtaan, mahdollistuu tasa-arvoinen toimiminen eri sukupuolta olevien lasten kanssa. Vain sukupuolen tietoisella huomioonottamisella voidaan välttää sukupuoliin tiedostamatta suunnatut odotukset ja mielikuvat sekä niiden vaikutus opetus- ja kasvatustapahtumaan sekä kasvatusyhteisön epävirallisempaankin vuorovaikutukseen. (Leinonen, E. [toim.] 2005. Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen.)

Hankkeen tavoitteena on ensin selvittää miten päiväkodin työntekijät kuvaavat poikia päiväkodin arjessa. Lisäksi kartoitan sitä, millaista tietoa työntekijät kokevat tarvitsevansa poikien kanssa toimimisessa ja millaisiksi työntekijät arvioivat omat valmiutensa poikien kanssa työskentelyssä.

Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti ja nimettöminä. Vastaaajan henkilöllisyys ei tule missään vaiheessa minun eikä kenenkään muunkaan tietoon. Vastaa lomakkeen väitteisiin tämän hetkisen tuntemuksesi ja tietämyksesi mukaan. Mikäli avoimissa vastauksissa ei ole tarpeeksi kirjoitustilaa, voit jatkaa kääntöpuolelle. Lomakkeessa on kysymyksestä C alkaen neliportainen asteikko, jossa vastausvaihtoehdot ovat

1. täysin eri mieltä
2. jokseenkin eri mieltä
3. jokseenkin samaa mieltä
4. täysin samaa mieltä

Pyydän ystävällisesti palauttamaan lomakkeen täytettynä [REDACTED] kahvihuoneessa olevaan palautuslaatikkoon 26.4.2010 mennessä. (Jos lomake jostakin syystä jää täyttämättä, pyydän ystävällisesti palauttamaan myös tyhjän lomakkeen palautuslaatikkoon.) Tuloksia tästä kyselystä on saatavilla ensi syksynä.

Toivon, että paneudut vastaamiseen huolellisesti ja vastaat jokaiseen kysymykseen.

Kiitos vaivannäöstäsi!

Laura Heikkinen

Halutessasi saat lisätietoja opinnoista ja opinnäytetyöstä puhelinnumerosta [REDACTED] tai sähköpostitse [REDACTED]

YMPYRÖI SE VAIHTOEHTO (vain yksi), JOKA PARHAITEN KUVAÄ VASTAUSTASI.

A. Kuinka kauan olet työskennellyt varhaiskasvatuksessa (esim. perhepäivähoidossa/ päiväkodissa): 1. 0-5vuotta   2. 6-10vuotta   3. 11-20vuotta   4. 21- vuotta

B. Millä nimikkeellä työskentelet tällä hetkellä?

1. Lastentarhanopettaja   2. Lastenhoitaja   3. Päiväkotiapulainen   4. Joku muu

C. Varhaiskasvatuksessa työntekijän on tärkeää tunnistaa poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteitä?

Täysin eri mieltä   Täysin samaa mieltä
1   2   3   4

D. Varhaiskasvatuksessa työntekijän on tärkeää tunnistaa omat sukupuolia koskevat ennakoosenteensa.

Täysin eri mieltä   Täysin samaa mieltä
1   2   3   4

E. Osaat suunnitella ja toteuttaa varhaiskasvatustoimintaa sukupuolten erot huomioonottaen.

Täysin eri mieltä   Täysin samaa mieltä
1   2   3   4

F. Mitä ajattelet seuraavista väittämistä?

	Täysin eri mieltä			Täysin samaa mieltä
	1	2	3	4
1. Pojat tarvitsevat läheisyyttä.	1	2	3	4
2. Pojat ovat liikunnallisia.	1	2	3	4
3. Pojat ovat toiminnallisia.	1	2	3	4
4. Pojat ovat aggressiivisia.	1	2	3	4
5. Pojat ovat fyysisesti rajuja.	1	2	3	4
6. Pojat toimivat oma-aloitteisesti.	1	2	3	4
7. Pojat ovat helposti innostuvia.	1	2	3	4
8. Pojat ovat huomionhakuksia.	1	2	3	4
9. Pojat ovat meluisia.	1	2	3	4
10. Pojat ovat rauhallisia.	1	2	3	4
11. Pojat ovat sosiaalisia.	1	2	3	4
12. Pojat ovat puheliaita.	1	2	3	4

Jatkuu...

LIITE 2: Ensimmäisen vaiheen kysely työntekijöille

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
13. Pojat ovat herkkiä.	1	2	3	4
14. Pojat ovat alisuoriutujia.	1	2	3	4
15. Pojat ovat empaattisia.	1	2	3	4
16. Pojat ovat kilpailuhenkisiä.	1	2	3	4
17. Pojat ovat tyytyväisiä elämäänsä.	1	2	3	4
18. Pojat häiriköivät usein.	1	2	3	4
19. Pojat viihtyvät päiväkodissa.	1	2	3	4
20. Pojilla tulee olla tilaa ja mahdollisuuksia purkaa energiaa liikkumalla.	1	2	3	4
21. Poikien tulee saada leikkiä pyssyleikkejä.	1	2	3	4
22. Pojille sallitaan enemmän vapauksia kuin tytöille.	1	2	3	4
23. Pojat tarvitsevat erilaista toimintaa kuin tytöt.	1	2	3	4
24. Pojat tarvitsevat miestyöntekijöitä varhaiskasvatukseen.	1	2	3	4
25. Naistyöntekijät pystyvät vastaamaan poikien tarpeisiin varhaiskasvatuksessa.	1	2	3	4

Millaisia juuri pojille tyypillisiä piirteitä on sinun mielestäsi olemassa?

G. Miten seuraavat väittämät mielestäsi kuvaavat poikien leikkejä?

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
1. Poikien leikit ovat toiminnallisia.	1	2	3	4
2. Poikien leikit ovat äänekkäitä.	1	2	3	4
3. Poikien leikit ovat kilpailuhenkisiä.	1	2	3	4
4. Poikien leikit ovat taistelut/sotaleikkejä.	1	2	3	4
5. Poikien leikit ovat rauhallisia.	1	2	3	4

Jatkuu...

LIITE 2: Ensimmäisen vaiheen kysely työntekijöille

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
6. Poikien leikit ovat paini/nahisteluleikkejä.	1	2	3	4
7. Poikien leikit ovat rakenteluleikkejä.	1	2	3	4

Mikäli haluat, voit kuvailla poikien leikkejä omin sanoin.

H. Miten seuraavat väittämät mielestäsi kuvaavat poikien toimintaa vapaan leikin aikana?

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
1. Pojat leikkivät isoissa ryhmissä.	1	2	3	4
2. Pojat häiritsevät toisten leikkiä.	1	2	3	4
3. Pojat tarvitsevat aikuisen ohjausta.	1	2	3	4
4. Leikkikaverin löytäminen on pojille helppoa.	1	2	3	4
5. Pojat ja tytöt leikkivät yhdessä.	1	2	3	4

Mikäli haluat, voit kuvailla poikien toimintaa omin sanoin.

I. Miten seuraavat väittämät mielestäsi kuvaavat poikien toimintaa perushoitotilanteissa?

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
1. Pojat ovat levottomia.	1	2	3	4
2. Pojat keskittyvät omaan toimintaansa.	1	2	3	4
3. Pojat tarvitsevat aikuisen ohjausta.	1	2	3	4
4. Pojat ovat oma-aloitteisia.	1	2	3	4

Mikäli haluat, voit kuvailla poikien toimintaa omin sanoin.

Jatkuu...

LIITE 2: Ensimmäisen vaiheen kysely työntekijöille

J. Miten seuraavat väittämät mielestäsi kuvaavat poikien toimintaa aikuisen ohjaamalla tuokioilla?

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
1. Pojat osallistuvat toimintaan innokkaasti.	1	2	3	4
2. Poikia on helppo motivoida.	1	2	3	4
3. Pojat ovat levottomia.	1	2	3	4
4. Pojat tarvitsevat aikuisen ohjausta.	1	2	3	4
5. Pojat häiritsevät toisia.	1	2	3	4
6. Pojille ohjeiden noudattaminen on vaikeaa.	1	2	3	4

Mikäli haluat, voit kuvailla poikien toimintaa omin sanoin.

K. Miten seuraavat väittämät mielestäsi kuvaavat poikia?

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
1. Pojilla on enemmän motorisia vaikeuksia kuin tytöillä.	1	2	3	4
2. Pojilla on enemmän sosiaalisia vaikeuksia kuin tytöillä.	1	2	3	4
3. Pojilla on enemmän kielellisiä vaikeuksia kuin tytöillä.	1	2	3	4
4. Pojat ovat levottomampia kuin tytöt.	1	2	3	4
5. Poikien kasvun ja kehityksen tukeminen vaatii erityisiä tietoja ja taitoja koskien poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteitä.	1	2	3	4

Mikäli haluat, voit kuvailla toimintaasi omin sanoin.

Jatkuu...

L. Miten seuraavat väittämät mielestäsi kuvaavat Sinun toimintaasi poikien kanssa?

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
1. Sallin poikien käyttäytyvän eri tavalla kuin tyttöjen.	1	2	3	4
2. Poikien kanssa toimiminen on minulle helppoa.	1	2	3	4
3. Poikien kanssa toimiminen on minulle haasteellista.	1	2	3	4
4. Minulla on hyvät valmiudet tukea poikaa hänen kasvussaan ja kehityksessään.	1	2	3	4

Mikäli haluat, voit täydentää vastaustasi omin sanoin.

M. Miten hyvin tunnet mielestäsi alle kouluikäisten poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteitä?

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
1. Tunnen erityispiirteet mielestäni hyvin.	1	2	3	4

Mikäli haluat, voit tähän täydentää vastaustasi omin sanoin.

N. Miten seuraavat väittämät kuvaavat tämän hetkistä tiedon tarvettasi suhteessa poikien kasvuun ja kehitykseen?

	Täysin eri mieltä		Täysin samaa mieltä	
1. Tarvitsen lisää tietoa poikien leikistä.	1	2	3	4
2. Tarvitsen lisää tietoa poikien itsetunnon tukemisesta.	1	2	3	4
3. Tarvitsen lisää tietoa poikien oppimisesta.	1	2	3	4
4. Tarvitsen lisää tietoa poikien yksilöllisen kasvun tukemisesta.	1	2	3	4

Jatkuu...

LIITE 2: Ensimmäisen vaiheen kysely työntekijöille

Täysin eri mieltä

Täysin samaa mieltä

5. Tarvitsen lisää tietoa työntekijöiden toiminnasta poikien sosiaalisen sukupuolen tukemiseksi.

1

2

3

4

6. En koe tarvitsevani lisää tietoa suhteessa poikien kasvun ja kehityksen erityispiirteisiin.

1

2

3

4

Mikäli haluat, voit tähän tarkentaa vastaustasi ja/tai kirjoittaa muita ajatuksiasi aiheesta.

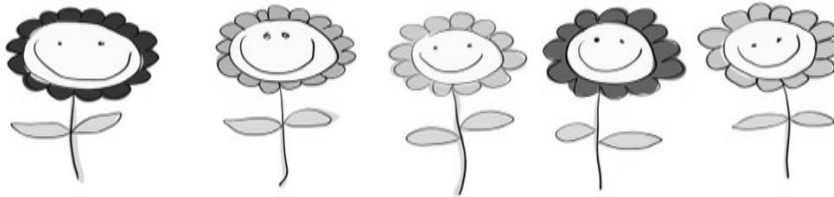

KIITOS VASTAUKSESTASI!!

LIITE 3: Työnkehittämisillassa tehty harjoitus

Työnkehittämisillassa marraskuussa 2010 päiväkodin työntekijöiden kanssa tehty harjoitus.

1. Täydennä seuraavat väitteet ensin yksin. Keskustelkaa sitten ryhmässä vastauksistanne ja täydentäkää lauseet uudelleen yhteisen keskustelunne pohjalta.

”Pojat eivät...”

”Kaikkialla maailmassa poikien...”

”Tosi poika...”

”Mielestäni poikien tulee...”

Valmistautukaa kertomaan yhdessä täydennetyt lauseet myös muille ryhmille.

Lähde:

Holm, S. & Laukkanen, M.-E. 2007, 56.

LIITE 4: Arviointivaiheen ensimmäinen kysely

”Jokainen poika on omanlaisensa poika”- kehittämishankkeen arviointi. Tarvittaessa voi jatkaa kääntöpuolelle. Palautus kahvihuoneessa olevaan palautuslaatikkoon pe 25.2. mennessä.

1. Lähtötilanteen kuvaus.

---

2. Valitsemanne kehittämistehtävän kuvaus.

---

3. Miten olette toteuttaneet valitsemanne kehittämistehtävää? (Esimerkiksi tilojen ja käytännön toimien suhteen.)

---

4. Arvioikaa hankkeessa tuotetun materiaalin käyttökelpoisuutta.

Jatkuu toisella sivulla.

LIITE 4: Arviointivaiheen ensimmäinen kysely

5. Arvioikaa hankkeen vaikutusta aikuisten asenteisiin ja käyttäytymiseen?

---

6. Oletteko tehneet jatkosuunnitelmia ryhmän toiminnan kehittämiseksi hankkeen pohjalta?

---

7. Huomioikaa myös lapsilta tullut palaute (ovatko lapset kommentoineet, miten käyttäytyneet, onko muutoksia jne.)

KIITOS VASTAUKSESTANNE JA OSALLISTUMISESTANNE HANKKEESEEN!

-Laura

”JOKAINEN POIKA ON OMANLAISENSA POIKA”- hankkeen arviointia.

Arvioikaa hankkeessa tuotetun materiaalin käyttökelpoisuutta.

Miten materiaali vastaa tiedon tarpeeseen? Materiaalilla tarkoitetaan päiväkodille tuotettua aineistoa poikien oppimisen ja itsetunnon tukemisesta: sekä teoriaosaa (eli vasun osaa) ja ryhmiin jaettuja esitteitä sekä koko sitä kansiota, joka on jätetty työntekijöiden käyttöön. Antoiko teoria mitään vinkkejä käytäntöön, vastasiko odotuksia, oliko mitään uutta jne.

Arvioikaa marraskuussa pidetyn työnkehittämisen merkitystä työnkehittämisen näkökulmasta. Saitteko uusia ideoita, mitä opitte jne.

Poikien itsetunnon tukeminen

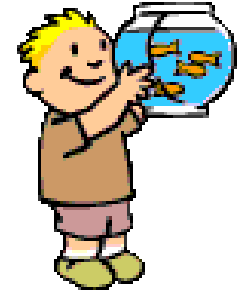
- ✘ Poikien itsetuntoa näyttää määrittelevän suoriutuminen => => kannustetaan poikaa suoriutumisen sijaan omana itsenään olemiseen.
- ✘ Tyttöjen ja poikien minäkuvaerot ja erot itsetunnossa johtuvat tyttöjen ja poikien erilaisesta kasvatuksesta.

Muista:

- ✘ Hyvät hoivakokemukset! Perusturvallisuus.
- ✘ Kehu, kiitä ja kannusta! Anna mahdollinen negatiivinen palaute kahden kesken.
- ✘ Aikuisen aito läsnä olo, saatavilla oleminen.
- ✘ Anna pojalle henkilökohtaista ja jakamatonta huomiota.
- ✘ Muista selkeä ja hyväksyvä sanaton viestintä sanallisen rinnalla.

Tärkeätä:

- ✘ Kasvattajan oman toiminnan pohtiminen.
- ✘ Kasvatusympäristö ja –ilmapiiri; panosta näihin.
- ✘ Kasvattajan aito kiinnostuneisuus poikien maailmasta.
- ✘ Uuden toimintakauden alussa panosta ja anna aikaa tutustumiseen ja luottamuksen syntymiseen .

Poikien oppimisen ja itsetunnon tukeminen

Päiväkodin sukupuolisensitiivisen poikien kanssa tehtävän työn kehittämishanke

LIITE 6: Teoriaa päiväkodin työntekijöiden tarpeiden mukaisesti

Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa

✕ Pedagoginen ajattelu ja käytäntö, jossa otetaan huomioon paitsi se, että lapset ovat keskenään erilaisia myös se, että sukupuoli toimii erottavana tekijänä.

✕ Kasvattajan on omien tietojensa ja kokemustensa pohjalta kriittisesti pohdittava mm. seuraavia asioita suhteessa omaan käytäntöihinsä:

- omaa sukupuolitietoisuutta ja sukupuoli-identiteettiä sekä suhtautumista omaan ja toiseen sukupuoleen

- omia käsityksiä (ja niihin sisältyviä ennakkoluuloja) tytöistä ja pojista ja tyttöihin ja poikiin kohdistuvista odotuksista

- omia henkilökohtaisia suhteita konkreettisiin tyttöihin ja poikiin

- kasvumahdollisuuksien ja tilan antamista tytöille ja pojille

- normeja ja sääntöjä, jotka torjuvat väkivaltaista ja

itsearvostusta uhkaavaa fyysistä ja psyykkistä ylivaltaa käyttöä.

✕ Kasvattajan on

- puhuttava toisesta sukupuolesta kunnioittaen

- oltava positiivinen

- arvioitava omaa kasvattajuuttaan, omia asenteitaan ja ennakkoluulojaan sukupuolia kohtaan.

Poikien oppimisen tukeminen

✕ Pojat tyttöjä aktiivisempia, uteliaampia, kilpailuhenkisiä.

✕ Eroja aivojen rakenteessa tyttöjen ja poikien välillä.

Testosteroni vaikuttaa.

✕ Kuulevatko pojat huonommin kuin tytöt?

✕ Ota huomioon eroja tyttöjen ja poikien näkökyvyssä?

✕ Poikien aivot ovat enemmän erikoistuneet, aivopuoliskojen välillä liikennettä vähemmän kuin tytöillä.

✕ Pojat taitavampia avaruudellista hahmotusta vaativissa tehtävissä.

✕ Kerro (ja näytä, jos mahdollista) pojille selkeästi tuokion tavoite.

✕ Anna ohjeita vähän kerrallaan. Käytä erilaisia äänenpainoja. Panosta ohjeen sisältöön. Käytä sanallisten ohjeiden tukena kuvallista viestintää, värejä ja panosta asian esille tuomiseen esimerkiksi korostamalla asian uutuutta.

✕ Muista liike, koskettaminen/tuntoaisti!

✕ Pojat tykkäävät faktatiedosta.

✕ Käytä hyödyksi poikien kiinnostuksen kohteita.

✕ Aina kun mahdollista, pidä esim. CD-soitinta tms. poikien oikealla puolella.

✕ Kehittele pojille haasteita ja pieniä kilpailuja, pojat nauttivat niistä.